जन जन साक्षर

उल्लास ULLAS

नव भारत साक्षरता कार्यक्रम

dadra & nagar haveli
daman & diu

शिक्षण विभाग

केंद्रशासित प्रदेश
दादरा आणि नगर हवेली आणि
दमण आणि दिव

प्रास्ताविक

नवभारत साक्षरता कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट 15 वर्षे व त्याहून अधिक वयोगटातील ज्यांना काही कारणांमुळे साक्षरता आणि संख्याज्ञान प्राप्त होऊ शकले नाही अशा सर्वांना वाचन आणि लेखनाची संधी उपलब्ध करून देणे हा आहे. या संदर्भात, राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 च्या शिफारशींच्या अंमलबजावणीसाठी नव भारत साक्षरता कार्यक्रम (ज्याचे लोकप्रिय नाव उल्लास आहे.) 1 एप्रिल 2022 पासून भारत सरकारने सुरू केला आहे. ज्यामध्ये प्रौढ शिक्षणाच्या सर्व पैलूंचा समावेश आहे. मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञान, महत्त्वाची जीवन कौशल्ये, व्यावसायिक कौशल्ये, मूलभूत शिक्षण आणि सतत शिक्षण विकसित करणे हा या योजनेचा उद्देश आहे.

नव भारत साक्षरता कार्यक्रमाच्या दस्तऐवजात असे नमूद केले आहे की 2011 च्या जनगणनेनुसार, देशात 15 वर्षे आणि त्याहून अधिक वयोगटातील अ-साक्षरांची संख्या 25.76 कोटी (पुरुष 9.08 कोटी, महिला 16.68 कोटी) आहे. 2009-10 ते 2017-18 या कालावधीत साक्षर भारत कार्यक्रमांतर्गत साक्षर म्हणून प्रमाणित झालेल्या 7.64 कोटी व्यक्तींची प्रगती लक्षात घेता, असा अंदाज आहे की सध्या भारतात सुमारे 18.12 कोटी प्रौढ अजूनही अ-साक्षर आहेत. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 मध्ये 2030 पर्यंत 100% साक्षरता साध्य करण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे आणि NCERT मध्ये राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र स्थापन करण्याची शिफारस केली आहे. हे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी राष्ट्रीय आणि राज्य पातळीवर अनेक प्रयत्न सुरू आहेत.

अध्ययनार्थी त्यांच्या जीवनातील वेगवेगळ्या संदर्भात त्यांची भाषा किंवा मौखिक रूप वापरतात आणि त्यांच्या कार्यांमध्ये गणितीय समजुतीने संवाद साधतात. त्यांना फक्त वाचन, लेखन आणि अंक शिकण्याची गरज आहे जेणेकरून ते दर्जेदार आणि सन्माननीय जीवन जगण्याचा मार्ग मोकळा करू शकतील.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 चा हा दृष्टीकोन लक्षात घेऊन, शिक्षण मंत्रालयाच्या 'नव भारत साक्षरता कार्यक्रम' अंतर्गत अ-साक्षर अध्ययनार्थींसाठी उल्लास प्रवेशिका (संक्षिप्त आवृत्ती) तयार करण्यात आली आहे. ही प्रवेशिका उजास प्रवेशिका (चार भाग) ची संक्षिप्त आवृत्ती आहे. ही प्रवेशिका एकात्मिक स्वरूपात तयार केली गेली आहे, ज्यामध्ये भाषा आणि गणित दोन्ही समाविष्ट आहेत. आपल्या आजूबाजूला सामान्यपणे दिसणारे 7 विषय (थीम) म्हणून ठरवले गेले आहेत. हे विषय आहेत 'कुटुंब आणि शेजार', 'संभाषण', 'आमचे राहणीमान', 'आमचा परिसर', ' खानपान आणि आरोग्य', 'मतदान' आणि 'कायदेशीर माहिती'. अध्ययनार्थींना वाचन, लेखन आणि संख्याज्ञान शिकण्यास मदत करण्यासाठी एक मार्गदर्शिकादेखील तयार करण्यात आली आहे.

या मार्गदर्शिकेचा उपयोग स्वयंसेवक शिक्षक/शिक्षक अध्ययनार्थींना शिकण्यास मदत करण्यासाठी करतील. प्रवेशिका आणि मार्गदर्शिकेमध्ये दिलेले मुद्दे सूचना म्हणून अभिप्रेत आहेत. अध्ययनार्थींची पातळी, क्षमता, गरजा आणि स्थानिक वातावरण लक्षात घेऊन त्यात आवश्यकतेनुसार बदल केले जाऊ शकतात.

प्रवेशिकेत समाविष्ट केलेले मूलभूत साक्षरता आणि संख्या ज्ञान शिकण्याचे मुद्दे लक्षात घेऊन सर्व विषयांसाठी सराव पत्रके आणि ऑनलाइन मॉड्यूल्स किंवा व्हिडिओ प्रोग्राम देखील तयार केले गेले आहेत. (DIKSHA) पोर्टलवर ऑनलाईन मॉड्यूल किंवा व्हिडिओ प्रोग्राम उपलब्ध आहेत. त्यांच्या मदतीने अध्ययनार्थींना शिकवण्यात आणि शिकण्यास मदत होईल.

ही प्रवेशिका (संक्षिप्त आवृत्ती) तयार करण्यात सहभागी असलेल्या परिषदेच्या सर्व विषय तज्ज्ञ आणि प्राध्यापकांचे परिषद आभार मानू इच्छिते. सदस्य आणि प्रकल्प कामगारांच्या अथक परिश्रमाबद्दल कृतज्ञता व्यक्त करते. आम्ही त्या सर्व निर्माते आणि संस्थांचे देखील आभारी आहोत ज्यांनी त्यांचे साहित्य आणि सहकाऱ्यांची मदत घेऊन आम्हाला उदारपणे पाठिंबा दिला. ही प्रवेशिका आणखी सुधारण्यासाठी, तुमच्या सूचनांचे स्वागत आहे.

सप्टेंबर, २०२३
नवी दिल्ली

दिनेश प्रसाद सकलानी
संचालक
राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषद
नवी दिल्ली

प्रस्तावना

नव भारत साक्षरता कार्यक्रम अत्यंत महत्त्वाचा कार्यक्रम आहे. कारण जे लोक काही कारणास्तव शिक्षणपासून वंचित राहिले होते त्यांना साक्षर होण्याची एक नवी संधी या सदरच्या कार्यक्रमामुळे मिळत आहे. साक्षर असणे, वाचन, लेखन आणि आकडेमोड शिकणे ही प्रत्येक व्यक्तीची मूलभूत गरज आहे, जी सन्माननीय जीवन जगण्यास मदत करते. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 च्या शिफारशींची अंमलबजावणी करण्यासाठी, नव भारत साक्षरता कार्यक्रम योजना भारत सरकारने सुरू केली आहे, ज्याचे लोकप्रिय नाव **'उल्लास' (ULLAS- Understanding Lifelong Learning for All in Society) - समाजातील सर्वांसाठी आजीवन शिक्षणाची समज**. या योजनेचा उद्देश 15 वर्षे किंवा त्याहून अधिक वयाच्या प्रौढांना अशा प्रकारे साक्षर करणे आहे की ते स्वयंपूर्ण व्यक्तिमत्त्व बनू शकतील आणि समाजाच्या विकासास योगदान देऊ शकतील.

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 च्या शिफारशींनुसार, नव भारत साक्षरता कार्यक्रमात प्रामुख्याने पाच घटक समाविष्ट आहेत - 1) मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञान, 2) महत्त्वपूर्ण जीवन कौशल्ये, 3) मूलभूत शिक्षण, 4) व्यावसायिक कौशल्ये, 5) निरंतर शिक्षण. अ-साक्षर अध्ययनार्थींना मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञान शिकवण्यासाठी उल्लास प्रवेशिका (संक्षिप्त संस्करण) विकसित केले गेले आहे. ही मूळची हिंदी भाषेतील उल्लास प्रवेशिका आमच्या शिक्षण विभागाने मराठी भाषेत भाषांतरीत केली. जी एकात्मिक स्वरूपात केली गेली आहे, ज्यामध्ये भाषा आणि गणित दोन्ही समाविष्ट आहेत. ही प्रवेशिका भाषा आणि गणित शिकण्याच्या परिणामांवर आधारित आहे. या प्रवेशिकेतील विषयवस्तूंमध्ये ते विषय समाविष्ट आहेत जे प्रदेशातील कोणत्याही प्रौढ व्यक्तीच्या जीवनाशी संबंधित आहेत. हे विषय पुढील प्रमाणे - कुटुंब आणि शेजार , संभाषण, आमचे राहणीमान, आमचा परिसर , खानपान आणि आरोग्य, मतदान, कायदेशीर माहिती, वेळ, डिजिटल अंक, बँक, कॅलेंडर, पर्यावरण आणि सायबर सुरक्षेविषयी जागरूकता इ. उल्लास प्रवेशिकेत या विषयांमध्ये भाषा कौशल्य आणि गणिती संकल्पना एकत्रित घेण्यात आल्या आहेत. उदाहरणार्थ, 'कुटुंब शेजार' पाठात दिलेल्या मोठ्या आकाराच्या चित्रांद्वारे, मराठी भाषेतील परिचित शब्दांची ओळख, शब्द वाचन आणि अक्षर ओळख (अ आ न प स र व) आणि गणितात १ ते २० पर्यंतच्या संख्या ओळखणे, वाचन आणि लेखन सुगम पद्धतीने शिकविण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. त्याचप्रमाणे 'मतदान' या पाठात , कॅलेंडर, रेल्वेचे वेळापत्रक, रेल्वे तिकीट यांवर आधारित मराठी अक्षरे (क्ष घ ध ढ), शब्द, वाक्य आणि गणित (12 आणि 24 तासांचे घड्याळ) वेळ पाहणे आणि वापरणे. दिलेली माहिती समजून घेणे, डिजिटल अंकांची ओळख आणि लेखन शिकवण्यासाठी केले आहे. अशा प्रकारे उल्लास प्रवेशिका मराठी भाषा आणि गणित एकत्रित संबोधित करते. स्वयंसेवक शिक्षक स्वत: देखील शिकण्याचे परिणाम लक्षात घेऊन त्यांच्या आसपास उपलब्ध असलेल्या इतर प्रकारच्या साहित्याचा वापर करून अध्ययन अध्यापन प्रक्रिया अधिक सुगम व परिणामकारक करू शकतात.

आम्हाला विश्वास आहे की ही सामग्री अ-साक्षर अध्ययनार्थींना वाचन, लेखन आणि गणित शिकण्यासाठी उपयुक्त ठरेल.

ही प्रवेशिका निश्चितच असाक्षर अध्ययनार्थींना साक्षर करण्यास महत्त्वाचे साधन ठरेल व त्यांच्या जीवनात ज्ञानाचा प्रकाश टाकून त्यांचे जीवन अधिक सुखद करण्यास उपयुक्त ठरेल.

सदरच्या उल्लास प्रवेशिकेचा आशय वा इतर सुधारणेसाठी तुमच्या सर्व सूचनांचे हार्दिक स्वागत आहे.

श्री.जतिन गोयल
शिक्षण संचालक
शिक्षण विभाग केंद्रशासित प्रदेश
दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव

स्वयंसेवी शिक्षकांशी संवाद

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 अंतर्गत 'सर्वांसाठी शिक्षण' (पूर्वीचे 'प्रौढ शिक्षण) च्या शिफारशींची अंमलबजावणी करण्यासाठी, राष्ट्रीय स्तरावर विविध प्रकारच्या शैक्षणिक साहित्याची निर्मिती 'नव भारत साक्षरता कार्यक्रम' मध्ये नमूद करण्यात आली आहे. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण-2020 हे मुख्य घटक म्हणून मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञानावर भर देऊन अध्ययनार्थींच्या महत्त्वपूर्ण जीवन कौशल्यांवर लक्ष केंद्रित करते. नव भारत साक्षरता कार्यक्रमात दिलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वांची पूर्तता करण्यासाठी, 'ULLAS'कडे एक माध्यम म्हणून पाहिले जात आहे जे अध्ययनार्थींसाठी वाचन आणि लेखन शिकण्याच्या अनेक शक्यता उघडते. हा मुद्दा लक्षात घेऊन, 'ULLAS' प्रवेशिका (संक्षिप्त आवृत्ती) तयार केली गेली आहे जी मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञानाशी संबंधित शिक्षण परिणाम साध्य करण्यासाठी उपयुक्त आहे. यामध्ये वाचन आणि लेखन एकाच वेळी घडते, म्हणजेच भाषा आणि गणित एकात्मिक स्वरूपात चालते. सात अध्यायांमध्ये विभागलेल्या या उल्लास प्रवेशिकेमध्ये मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञानासोबत आरोग्य, मतदान, कायदेशीर माहिती, आर्थिक साक्षरता, डिजिटल साक्षरता, सार्वजनिक जीवन इत्यादी महत्त्वाच्या जीवन कौशल्यांचा समावेश आहे.

मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञान हे सर्वांसाठी शिक्षणाचा (प्रौढ शिक्षण) महत्त्वाचा भाग आहे. 15 वर्षे किंवा त्याहून अधिक वयाच्या अध्ययनार्थींना साक्षर करणे हा त्याचा उद्देश आहे जे शिक्षित आहेत परंतु वर्णमाला ज्ञानापासून वंचित आहेत म्हणजेच ते निरक्षर आहेत.काही कारणांमुळे जे विद्यार्थी शाळेत जाऊ शकले नाहीत आणि शिक्षणापासून दूर राहिले त्यांच्यापर्यंत नव भारत साक्षरता कार्यक्रमात वाचन, लेखन आणि संख्याज्ञान कौशल्ये घेऊन जावे लागतील. हे असे शिकणारे देखील असू शकतात ज्यांना कोणाच्या तरी मदतीने थोडे कसे वाचायचे हे माहीत आहे, त्यामुळे आमचे शिकणारे या शिकवण्याच्या आणि वाचण्याच्या प्रक्रियेत वेगवेगळ्या स्तरांवर असू शकतात.

हे लक्षात ठेवणे महत्त्वाचे आहे की हे शिकणारे हुशार आहेत, त्यांना दीर्घ आयुष्याचा अनुभव आहे आणि ते कुशल कारागीर देखील असू शकतात. हे शिकणारे काम करत असावेत किंवा कुठल्यातरी कामातून आपला उदरनिर्वाह करत असावेत. घराच्या आत आणि बाहेरच्या जबाबदाऱ्याही तेच घेत असतील. त्यांचे जीवन साक्षरतेच्या ज्योतीने उजळून टाकणे आणि त्यांचे जीवन दर्जेदार बनविण्यात मदत करणे हा आमचा उद्देश आहे. त्यांना वाचन, लेखन आणि गणिताच्या आकलनातून त्यांच्या अनुभवातून अधिक शिकता आले पाहिजे आणि विचार आणि आकलनाची व्याप्ती सखोल आणि विस्तृत करण्यास सक्षम असावे. त्याच वेळी, त्यांनी त्यांच्या क्षमतांचा विकास आणि त्यांच्या जीवनात सुधारणा करण्यासाठी पूर्णतः उपयोग केला पाहिजे, ज्यामुळे देश आणि समाजाची उन्नती होईल.

अध्ययनार्थींना लिहिणे-वाचणे शिकवताना हे लक्षात ठेवा-

- या प्रवेशिकेचा उद्देश अध्ययनार्थींना मूलभूत साक्षरता आणि संख्याज्ञानची ओळख करून देणे हा आहे. तसेच त्यांना या ज्ञानाशी जोडायचे आहे.
- हे अध्ययनार्थी 15 वर्षे आणि त्याहून अधिक वयाचे आहेत आणि त्यांच्याकडे अनुभवाचा खजिना आहे.त्यांना आपल्यापेक्षा जास्त अनुभव असण्याचीही शक्यता आहे ,म्हणून त्यांच्या अनुभवांचा आदर करा, त्यांचा आदर करा आणि त्यांचे लक्षपूर्वक ऐका.
- ते त्यांची दैनंदिन कामे स्वतः आणि त्यांच्या पद्धतीने करतात, म्हणून त्यांच्या कार्यक्षमतेचे कौतुक करा.
- लक्षात ठेवा जेव्हा त्यांना वाचन उपयुक्त वाटेल तेव्हाच ते वाचन-लेखन प्रक्रियेत लक्षपूर्वक गुंतू शकतील. म्हणून, पूर्ण तयारीनिशी शिकवा आणि शक्य तितक्या त्यांच्या जीवनातील अनुभवांचा उदाहरणे म्हणून वापर करा.
- हे अध्ययनार्थी मराठी भाषा ऐकण्यास आणि बोलण्यास सक्षम आहेत, ते त्यांच्या संभाषणात ही भाषा वापरतात. त्यामुळे या भाषेच्या ज्ञानाचा उपयोग करून आपण त्यांना लिहिण्या-वाचण्याची संधी दिली पाहिजे, हे ध्यानात ठेवा. शिकणाऱ्याकडे गणिताचा शाब्दिक वापर आणि गणनेच्या अनौपचारिक पद्धतींमध्ये कौशल्य असू शकते परंतु संख्या ओळखू शकत नाही आणि गणितातील समस्या सोडवण्यास अडचण येऊ शकते. तुम्हाला त्यांची गणितीय समज निर्माण करणे आणि वर्धित करण्यासाठी - अंकशैलीसह गुंतवून ठेवायचे आहे.
- चित्रे, कथा, पोस्टर इत्यादीद्वारे पाठ शिकवण्याचा प्रयत्न करा. चित्रे वाचणे, पोस्टर्स वाचणे आणि अंदाज लावणे, चित्रे पाहणे आणि त्यांच्या खाली लिहिलेल्या शब्दांचा अंदाज घेणे, हे वाचन शिकवण्याचे आणि शिकण्याचे मार्ग आहेत, चित्रांचा पुरेपूर वापर करा.चित्रे एकच वस्तू किंवा संपूर्ण प्रक्रिया किंवा घटना दर्शवू शकतात. आवश्यकतेनुसार, चित्रांचा वापर विविध प्रकारे करता येतो, जसे की चित्रावर चर्चा करता येते, चित्रात दिलेल्या वस्तू/घटनेवर चर्चा करता येते, चित्रावरून अंदाज घेऊन कथा बनवता येते. प्रवेशिकेध्येही चित्र पाहून वाचन आणि अंदाज लावण्याची संधी देण्यात आली आहे, जसे की घराचे चित्र पाहून घर शब्दाचा अंदाज लावणे आणि वाचणे, कुटुंबातील सदस्यांचे चित्र पाहून कुटुंब शब्दाचा अंदाज लावणे आणि वाचणे., इ.

मूलभूत साक्षरता-

- आमच्या शिकणाऱ्यांकडे खूप मोठा शब्दसंग्रह आहे, त्यामुळे तुम्हाला ते वाचायला आणि लिहायला शिकायला मदत करण्यासाठी वापरण्याची गरज आहे. यासाठी आपण व्यक्ती/ वस्तूंच्या नावातील अक्षरे आणि शब्द ओळखण्यावर भर द्यावी.

- आपण भाषा पूर्ण रूपात बोलतो आणि शिकतो, तुकड्यांमध्ये नाही. शब्द तोडून किंवा जोडून वाचन आणि लेखन शिकवता येत नाही. त्यामुळे वाचन आणि लेखन शिकवताना अक्षरे ओळखणे आणि शब्द वाचणे हे काम शब्द आणि वाक्यांच्या साहाय्याने केले पाहिजे हे लक्षात ठेवा. उदाहरणार्थ, 'म' अक्षर समजून घेण्यासाठी, ज्या शब्दांमध्ये हे अक्षर वापरले आहे ते दाखवा आणि वाचा, जसे की मामा, माळा, माचिस, मगर इ.
- भाषेला संदर्भाने अर्थ प्राप्त होतो. भाषेच्या संदर्भात वाचन आणि लेखन शिकवले पाहिजे. संदर्भाशिवाय भाषेचे अर्थपूर्ण होणे शक्य नाही, उदाहरणार्थ, खाऊ हा शब्द एकट्याने वापरला तर, आपण एखाद्या नामाबद्दल बोलत आहोत की क्रियापदाबद्दल या प्रश्नाचे उत्तर समजणे कठीण आहे. त्याच वेळी, वाक्यात त्याचा वापर (उदा. बाबा , मी आंबा खाऊ ?) वाचकाला त्याचा अर्थ अचूकता आणि अचूक समजण्यास मदत करते. वर्णमालेचे ज्ञान आणि अक्षरांचे आकलन विकसित करण्याचे कामही वर्णमालेतून करता येते, परंतु प्रथम अक्षरे शब्दात दाखवावीत, बोलून सांगावीत आणि ओळखता येतील. त्यानंतरच वर्णमालेच्या माध्यमातून ओळख अधिक दृढ व्हायला हवी. याद्वारे अध्ययनार्थी आपल्या दैनंदिन जीवनात वापरत असलेल्या भाषेच्या शब्दसंग्रहाशी ते जोडून वाचण्याचा प्रयत्न करतील.
- प्रवेशिकेत अक्षरांशी जोडून वेगवेगळ्या मात्रा ओळखायला आम्ही शिकवत आहोत. यामुळे शिकणाऱ्याला अक्षर-ध्वनी संबंध समजणे सोपे जाईल आणि त्यांची अधिक चांगली समजही विकसित होईल. जसे - प, पा,पि,पी इ.
- भाषिक खेळ वाचन आणि लेखन शिकवण्यास देखील मदत करतील. यासोबतच अक्षरांच्या ध्वनी संबंधाची समजही विकसित होईल ज्यामुळे वाचन आणि लेखन सोपे होईल, उदाहरणार्थ एकापेक्षा जास्त अक्षरे वापरून शब्द बनवणे आणि वाचणे, शब्द बोलणे, वाचन आणि लेखन यांसारखे खेळ.
- शब्दकोडे वापरून अक्षर आणि मात्रा ओळखण्याची समज आणखी विकसित आणि मजबूत केली जाऊ शकते. शब्द तयार करण्यासाठी आणि शब्द ओळखण्यासाठी अक्षर सापळे हाही एक चांगला पर्याय आहे. प्रवेशिकेत अनेक ठिकाणी भाषेचे खेळ दिले आहेत, जिथे शब्द ओळखणे आणि त्यांना गोल करण्याचे काम देण्यात आले आहे.
- भाषेसह संख्याज्ञान शिकवण्यासाठी प्रवेशिकेत भाषा आणि गणिताचा एकात्मिक स्वरूपात समावेश करण्यात आला आहे.

मूलभूत संख्याज्ञान

- शिकणाऱ्यांना संख्याज्ञानाची थोडीफार माहिती असेल कारण ते त्यांच्या दैनंदिन जीवनात ते ऐकतात, पाहतात आणि करतात, मग ते पैशांची देवाणघेवाण असो, वस्तू खरेदी करणे, भाजीपाला खरेदी करणे किंवा विकणे,

सामान वगैरे मोजावे लागते. या सर्व कामांसाठी संख्यांचे ज्ञान आवश्यक आहे. त्यामुळे प्रथम अध्ययनार्थींना संख्या किती माहीत आहेत आणि किती वापरतात ते शोधा. त्यानंतरच पुढे जायला सुरुवात करा.

- नंबर ओळखण्यासाठी आपण आपल्या सभोवतालच्या वस्तू वापरू शकतो, जसे की आपण नंबर ओळखण्यासाठी मोबाईल वापरू शकतो. बाजार हा प्रत्येकाच्या दैनंदिन जीवनातील गरजांशी निगडित असल्याने आणि बाजारातून वस्तू खरेदी-विक्रीचे उदाहरण दिल्यास ते अधिक चांगल्या प्रकारे समजू शकतील आणि वाचन-लेखन आपले जीवन सुकर करण्यास उपयुक्त ठरते. त्याचप्रमाणे प्रवेशिकेत बाजारातील उदाहरणांसह संख्यात्मक ज्ञानाचा परिचय करून देण्याचा प्रयत्न करण्यात आला आहे.
- काही शिकणाऱ्यांना वस्तू मोजण्याचे ज्ञान असू शकते, त्यामुळे त्यांना वस्तू मोजून संख्या ओळखायला लावा. संख्यांची जाणीव झाल्यावरच ते इतर गणिती संकल्पना समजून घेऊ शकतील आणि शिकू शकतील.
- गणिती संकल्पना अधिक बळकट करण्यासाठी, दैनंदिन जीवनाशी संबंधित शक्य तितकी उदाहरणे द्या आणि त्यांना गणिताच्या संकल्पनांची ओळख करून देण्यासाठी, दैनंदिन जीवनाशी संबंधित जास्तीत जास्त उदाहरणे द्या.
- वस्तूंद्वारे बेरीज आणि वजाबाकी यासारख्या गणिती संकल्पना शिकवा, उदाहरणार्थ, चार ते तीन जोडून काय मिळते हे दाखवण्यासाठी, तीन समान वस्तू व चार समान वस्तू एकत्र करून दाखवा आणि त्यांना मोजण्यास सांगा. त्याचप्रमाणे, वजाबाकीमध्ये, त्यांना वस्तू काढून टाकण्यास सांगा आणि मोजा.
- प्रवेशिकेत रुपयांचा वापर करून बेरीज आणि वजाबाकी देखील शिकवली आहे जेणेकरून बेरीज आणि वजाबाकीची गणिती संकल्पना समजू शकतील आणि रुपयांच्या आकलनावरही काम करता येईल. रुपयाच्या व्यवहारावर एक छोटासा उपक्रम देखील शिकणाऱ्यांसोबत आयोजित केला जाऊ शकतो जेणेकरून रुपयाच्या व्यवहाराची समज आणि बेरीज-वजाबाकीची गणिती संकल्पना त्यांना एकाच वेळी समजावून सांगता येईल आणि शिकवता येईल.
- कथा आणि गाण्यांद्वारे गणिती संकल्पना समजावून सांगण्याचाही प्रयत्न केला जाऊ शकतो. एकक आणि दशक यांसारख्या संकल्पना समजून घेण्यासाठी दैनंदिन जीवनाशी संबंधित अनुभव घेण्याचा प्रयत्न करा. जेणेकरून अध्ययनार्थींची समज वाढू शकेल. वेगवेगळ्या वस्तूंचे बंडल बनवूनही ही संकल्पना स्पष्ट करता येते. हे शिकणाऱ्यांना समजणे देखील सोपे करेल, कारण ते त्यांच्या वैयक्तिक जीवनात समान कार्य करत असतील.
- प्रवेशिकेत गुणाकाराची संकल्पना शिकवण्यासाठी बेरीजची समज वापरलेली आहे. हे केवळ जोडणीचे आकलन मजबूत करणार नाही तर गुणाकार समजणे देखील सोपे करेल. यासोबतच वस्तूंसह गुणाकार समजावून सांगणे देखील महत्त्वाचे आहे, उदाहरणार्थ, एखाद्या वस्तूच्या चार वेळा समजावून सांगणे, चार वेळा दाखवणे. त्याचप्रमाणे 2×2 दाखवण्यासाठी आणि स्पष्ट करण्यासाठी, 2 वस्तू दोन वेगवेगळ्या गटांमध्ये ठेवा आणि मोजून सांगा.

- घन आणि द्रव पदार्थ मोजण्याच्या विविध पद्धतींवर चर्चा करून मापन संकल्पना स्पष्ट करा. वस्तू खरेदी करताना शिकणारे ऐकतात आणि मोजमापाच्या एककांशी काहीसे परिचित असतील. आमचे उद्दिष्ट हे आहे की शिकणाऱ्यांकडे आधीपासूनच असलेले ज्ञान घेणे आणि नंतर त्याच्याशी जोडणे आणि त्यांना मोजमापाच्या एककांची ओळख करून देणे.
- वेगवेगळ्या आकाराची भांडी वापरणे, एकक ओळखणे आणि कोणत्या प्रकारच्या वस्तूसाठी आपण कोणते एकक कसे वापरतो याबद्दल बोला. अशीच चर्चा एकक रूपांतरणाबद्दल केली जाऊ शकते जेणेकरून एकक समज विकसित केली जाऊ शकते. जर कोणी भाजी विकण्यात गुंतले असेल, तर त्या व्यक्तीकडून वजन मागवा आणि वजन दाखवून त्याला/तिला किलो आणि ग्रॅम समजण्यास मदत करा. त्याचप्रमाणे दूध मोजणारी यंत्रे दाखवून लीटर समजण्यास मदत होऊ शकते.
- वेळ कसा सांगायचा हे शिकवण्यासाठी, हात आणि डिजिटल घड्याळांच्या उदाहरणांवर प्रवेशिकेत चर्चा केलेली आहे.अध्ययनार्थींना त्यांच्यासमोर भिंतीचे घड्याळ ठेवून वेळ सांगण्याचा प्रयत्न करा, आणि हाताने काटे फिरवून वेळ बदला आणि स्वतः घड्याळाकडे पाहून वेळ सांगण्यास सांगा. यामुळे, शिकण्याचा वेळ मजेशीर जाईल आणि ते पूर्णपणे समजले जाईल.
- शिकणाऱ्यांना वेगवेगळ्या संदर्भांमध्ये डिजिटल घड्याळे दाखवा जेणेकरून ते डिजिटल संख्या वाचण्यास शिकू शकतील आणि डिजिटल तराजू, घड्याळे इत्यादी सहज वाचू शकतील.
- 12 तास आणि 24 तासांची घड्याळे वाचण्याचे वेगवेगळे मार्ग आहेत त्यामुळे 24 तासांचे घड्याळ कसे वाचायचे याबद्दल बोलणे सुनिश्चित करा आणि ते कसे वाचायचे ते स्पष्ट करा. 24 तासांचे घड्याळ कसे वाचायचे हे शिकवण्यासाठी रेल्वेचे तिकीट वापरले जाऊ शकते. अध्ययनार्थींना कॅलेंडर दाखवा आणि कॅलेंडर कसे वाचायचे आणि कसे पहायचे हे शिकवण्यासाठी त्यांना महिन्यांची नावे आणि तारखा वाचायला शिकवा. महिना आणि तारीख ओळखण्यासाठी दररोज कॅलेंडर पाहून वापरण्यासाठी आणि वाचण्यासाठी शिकणाऱ्यांना एक कार्य नियुक्त करा. अध्ययनार्थींना विचारले जाऊ शकते की ते त्यांच्या दैनंदिन जीवनात कॅलेंडर कसे वापरतात.
- थोडक्यात प्रवेशिकेत महत्त्वाच्या जीवन कौशल्यांशी संबंधित विषयांचा समावेश आहे, जसे की कायदेशीर माहिती, खानपान आणि आरोग्य, डिजिटल साक्षरता इ. या विषयांशी संबंधित इतर महत्त्वाचे मुद्दे जसे – मतदान, बँक खात्याशी संबंधित माहिती; सायबर सुरक्षेवर चर्चेसाठी संधी उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. चेक बुक,
- डिपॉझिट स्लिप इत्यादी अध्ययनार्थींसोबत शेअर करा आणि त्यांना ते कसे वाचायचे आणि कसे भरायचे ते शिकवा.

प्रवेशिका निर्मिती समिती

प्रेरणा :

श्री. अरुण टी. शिक्षण सचिव, केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव
श्री. जतिन गोयल, शिक्षण संचालक, केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव

मार्गदर्शन :

श्री. परितोष शुक्ल, सहायक शिक्षण संचालक, केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव
श्री. अनिल भोया, शिक्षण अधिकारी, केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली

निर्माण- समिती :

श्री. उत्तम मदने, व्याख्याता, DIET, दमण
श्री. भूपेंद्र पाल - स.मा.वि., गुजराती माध्यम, फलांडी
श्री. समाधान पाटील - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, सिलवासा
श्रीमती कामिनी पाटील - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, सिलवासा
श्रीमती उज्वला शिंदे - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, खानवेल
श्री. चंद्रकांत काईट - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, मांदोनी
श्री. मनोज पाटील - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, सिलवासा
श्री. बापू खिल्लारे - स.उ.मा.वि., मराठी माध्यम, खानवेल
श्रीमती अर्चना पोटफळे - स.उ.मा.वि., गुजराती व इंग्रजी माध्यम, नरोली
श्री. रोहन पटेल - स. मा. वि., गुजराती माध्यम, खरडपाडा
श्री. अभिषेक घुटिया - स.उ.मा.वि.,मराठी माध्यम, खानवेल

समीक्षा –समिती :

डॉ. बाणी बोरा, वरिष्ठ सल्लागार, राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र- सेल, एन.सी.ई.आर.टी., नवी दिल्ली
श्री. रोहित नैनवाल, सल्लागार, राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र- सेल, एन.सी.ई.आर.टी., नवी दिल्ली
श्री. शिवा श्रीवास्तव, कनिष्ठ प्रकल्प फेलो, राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र- सेल, एन.सी.ई.आर.टी., नवी दिल्ली
श्रीमती सोनाली, कनिष्ठ प्रकल्प फेलो, राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र- सेल, एन.सी.ई.आर.टी., नवी दिल्ली

सदस्य समन्वयक :

श्री. उत्तम मदने, व्याख्याता, DIET, दमण

आभार

सर्वप्रथम 'उल्लास प्रवेशिका संक्षिप्त संस्करण' हिंदी आवृत्ती मराठी भाषांतरासाठी राष्ट्रीय साक्षरता केंद्र सेल NCERT ने उपलब्ध करून दिल्याबद्दल राष्ट्रीय साक्षरता केंद्रात कार्यरत व प्रवेशिका निर्माण समितीतील सर्व पदाधिकारी यांचे मनःपूर्वक आभार! मूळ हिंदीमध्ये असलेली उल्लास प्रवेशिकेचे (संक्षिप्त संस्करण) मराठी भाषेत भाषांतर करण्यासाठी भाषांतर समितीला वेळोवेळी मार्गदर्शन केल्याबद्दल श्री.अरुण टी - सचिव , शिक्षण विभाग केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव आणि श्री. जतिन गोयल - संचालक, शिक्षण विभाग केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव यांचे मनःपूर्वक आभार. तसेच भाषांतराचे कार्य वेळेत व लवकर व्हावे यासाठी भाषांतर समितीला वेळीवेळी अनमोल मार्गदर्शन केल्याबद्दल श्री.परितोष शुक्ल - सहायक शिक्षण संचालक केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव तसेच श्री. अनिल भोया - शिक्षण अधिकारी केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली यांचे मनःपूर्वक आभार.

तसेच भाषांतर समितीतील श्री.उत्तम मदने - व्याख्याता DIET, दमण, श्री. भूपेंद्र पाल - टीजीटी संगणक, श्री.समाधान पाटील - पीजीटी मराठी, श्रीमती कामिनी पाटील - टीजीटी मराठी, श्रीमती उज्वला शिंदे - पीजीटी मराठी, श्री.चंद्रकांत काईट- पीजीटी समाजशास्त्र, श्री.मनोज पाटील - पीजीटी गणित, श्री.बापू खिल्लारे - टीजीटी मराठी, श्रीमती अर्चना पोटफळे - टीजीटी संगणक, श्री.रोहन पटेल - टीजीटी संगणक, श्री.अभिषेक घुटिया - डाटा ऑपरेटर या सर्वांनी मूळ हिंदी उल्लास प्रवेशिकेचे मराठी भाषेत भाषांतराचे कार्य, टंकलेखनाचे कार्य केल्याबद्दल त्यांचे मनःपूर्वक आभार ! ज्यांचे प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्षरीत्या सहकार्य लाभले त्या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार !

मार्गदर्शिका निर्माण समिती

अनुक्रमणिका

प्रास्ताविक *i*

प्रस्तावना *iii*

स्वयंसेवी शिक्षकांशी संवाद *v*

प्रवेशिका निर्माण समिती *ix*

आभार *xiii*

1. कुटुंब आणि शेजार **2-17**

- अ, आ, न , प , स , र , व
- 1 ते 20 पर्यंतच्या संख्या ओळखणे, वाचणे आणि लिहिणे

2. संभाषण **18-37**

- इ, ई, ब, त, म, ख, ट, च
- 21 ते 50 पर्यंतच्या संख्या ओळखणे, वाचणे आणि लिहिणे
- 50 पर्यंतच्या संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी करणे
- एकक आणि दशक गटांमध्ये मोजणे

3. आमचे राहणीमान **38-59**

- ओ, औ, झ, द, ल, ग, क, य
- 51 ते 1000 पर्यंतच्या संख्या ओळखणे, वाचणे आणि लिहिणे
- एकक, दशक आणि शतक गटामध्ये मोजणे (स्थानिक किंमत)
- 2 अंकी संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी
- एक अंकी संख्यांचा गुणाकार करणे
- 100 - 100 च्या गटात मोजणे

4. आमचा परिसर **60 - 75**

- ए, ऐ, ज, भ, ड, श, ष, अनुस्वार , अनुनासिक
- तीन अंकी संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी करणे
- लांबी, वजन आणि क्षमता मोजणे
- दोन अंकी संख्यांचा एकअंकी संख्येशी गुणाकार
- भागाकाराची संकल्पना समजविणे

5. खानपान आणि आरोग्य **76 - 89**

- उ, ऊ, ह,छ, थ, फ, ठ
- वेळ पाहणे (तास, मिनिटे, सेकंद)
- वेळेच्या एककांचे परस्पर रूपांतर करणे
- डिजिटल अंक ओळखणे आणि लिहिणे

6. मतदान **90-101**

- क्ष, घ , ध , ढ
- वेळचे मोजमाप वापरणे (12 आणि 24 तासांचे घड्याळ)
- कॅलेंडर, वेळापत्रक आणि रेल्वे तिकिटावरील माहिती समजून घेणे

7. कायदेशीर माहिती **102-111**

- त्रा, श्र, ण, ऋ , ज्ञ
- कायद्यांविषयीची शब्दावली समजून घेणे आणि वाचणे
- बँकसंबंधी फॉर्म वाचणे, समजणे आणि भरणे (चेक, डिपॉझिट स्लिप, रोख पैसे काढण्याची स्लिप)
- सायबर सुरक्षेबद्दल जाणणे

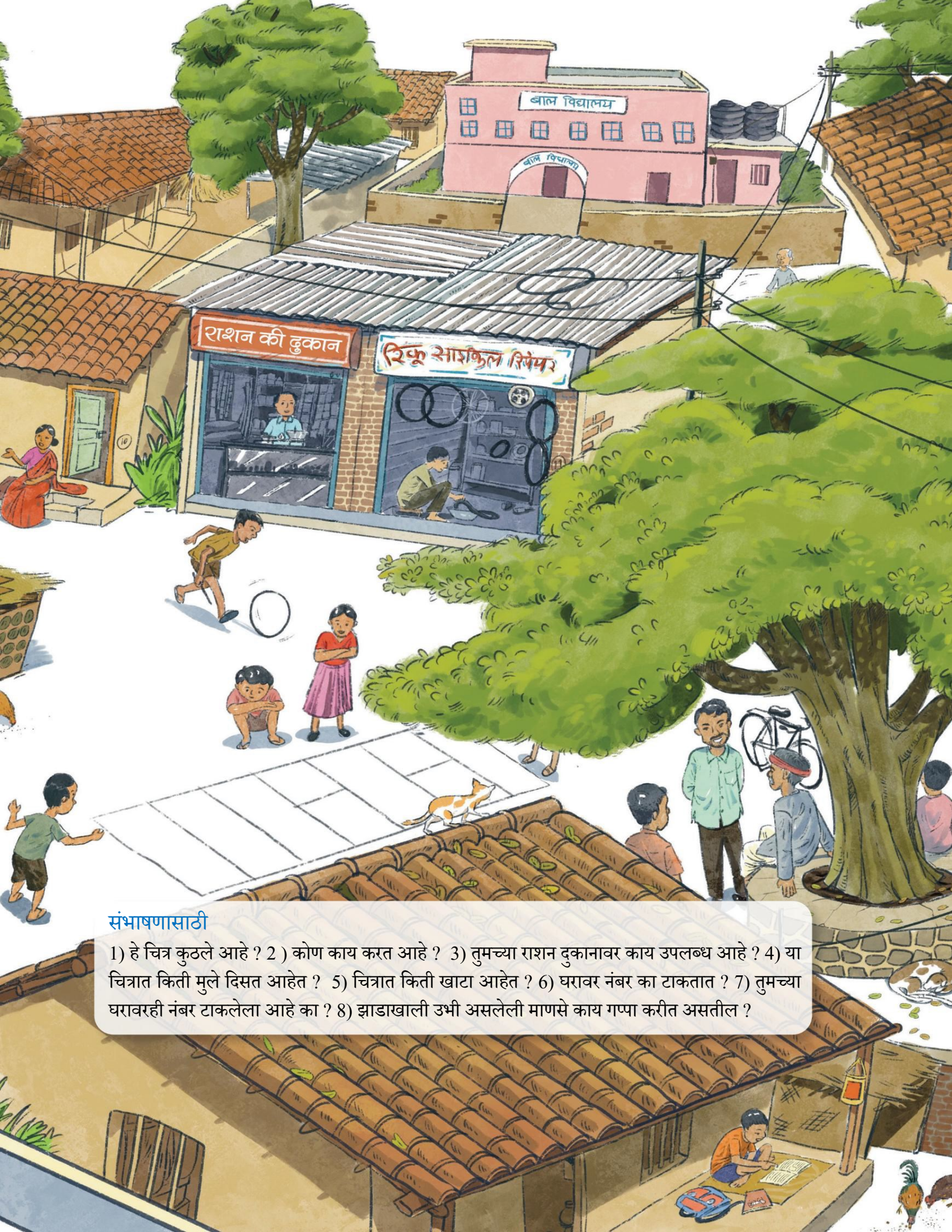
माझे पुस्तक

माझे नाव —

माझा पत्ता —

माझा मोबाईल नं —

सरकीय चिकित्सा केन्द्र
आरिफ फूटवियर
मुस्कान बुटिक
शुभ
लाभ
③
④
⑦

संभाषणासाठी

1) हे चित्र कुठले आहे ? 2) कोण काय करत आहे ? 3) तुमच्या राशन दुकानावर काय उपलब्ध आहे ? 4) या चित्रात किती मुले दिसत आहेत ? 5) चित्रात किती खाटा आहेत ? 6) घरावर नंबर का टाकतात ? 7) तुमच्या घरावरही नंबर टाकलेला आहे का ? 8) झाडाखाली उभी असलेली माणसे काय गप्पा करीत असतील ?

1 कुटुंब आणि शेजार

आम्ही शिकू

अ	आ	न	प	स	र	व

- 1 ते २० पर्यंत संख्यांची ओळख, वाचन आणि लेखन

चित्रावरून अंदाज लावून वाचा.

दुकान

परिवार

दरवाजा

स्वयंपाकघर

वाचा आणि लिहा

अ

अननस

आ

आई

अ आ

न

नळ

ना

नारळ

न ना

शिक्षकांसाठी सूचना :- अध्ययनार्थींना एक एक करून चित्राची ओळख करून द्या. चित्राखाली लिहिलेल्या शब्दांना अध्ययनार्थींना वाचण्यास आणि लिहण्यास सांगा. 'अ' आणि 'आ' च्या आवाज आणि आकृतीमधील फरक पण समजवा. अशा प्रकारे इतर अक्षरे वाचण्यास आणि लिहण्यास सांगा.

प

पपई

पा

पालक

स

समोसा

सा

7

सात

र

रथ

रा

राखी

व

वन

वा

वाहन

बघा आणि वाचा.

नाव	आज	वासरू
पापड	आजार	साबण
पाठ	अमर	सभा
नारळ	नर	नाक

शब्दांना ओळखून वर्तुळ करा.

आ	ज	ना	व	ड
पा	जा	न	क	वा
प	ठ	र	पा	स
ड	म	स	भा	रु
अ	सा	ब	ण	वा

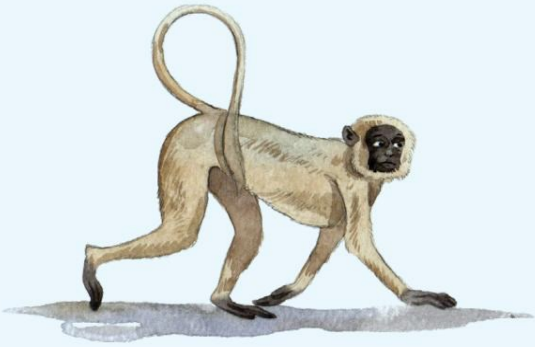
चित्र पाहून रिकाम्या जागा भरा -

ना....

अ.....र

वान...

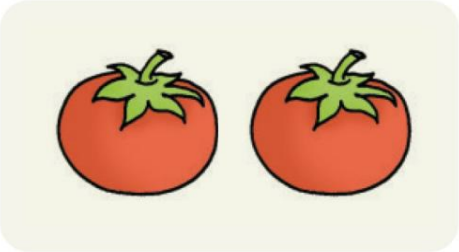
शिक्षकांसाठी सूचना : स्वयंसेवी शिक्षकांनी शिकवलेली अक्षरे फळ्यावर लिहावीत आणि अध्ययनार्थींना शब्द तयार करण्यास सांगावीत सर्व जण मिळून शब्द तयार करा. अध्ययनार्थींना अक्षरे लिहिण्यास प्रोत्साहित करा. लिहिलेल्या शब्दांना एकेकास वाचावयास सांगावे.

मोजा आणि संख्या ओळखा .

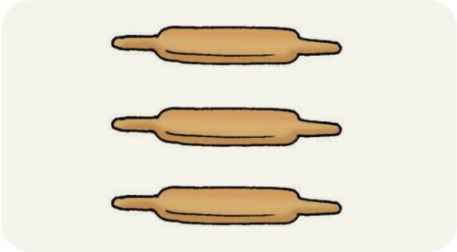
1

एक नाव

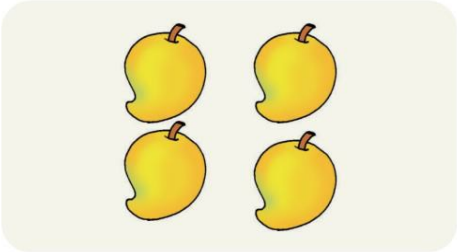
2

दोन टोमॅटो

3

तीन लाटणे

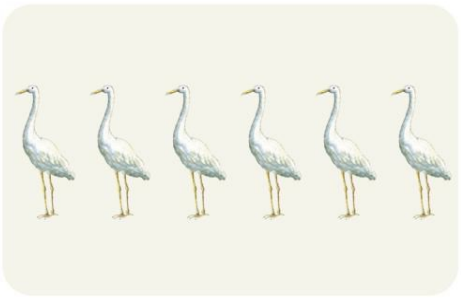
4

चार आंबे

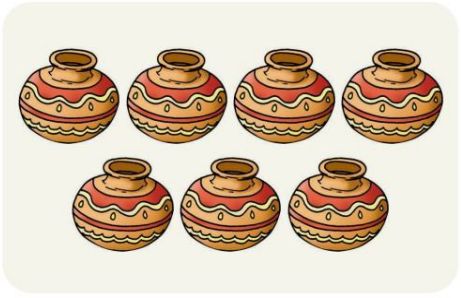
5

पाच घरे

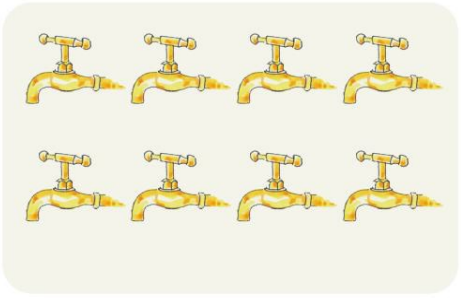
6

सहा सारस

7

सात मटके

8

आठ नळ

9

नऊ डाळिंब

शिक्षकांसाठी सूचना : असा प्रयत्न करा की अध्ययनार्थी चित्रातील वस्तू मोजतील आणि दिलेल्या संख्या ओळखतील अध्ययनार्थींना आपल्या जवळपासच्या वस्तूंनाही मोजण्याची संधी द्या. जसे : खोलीत किती व्यक्ती आहेत?

बघा,मोजा आणि संख्या लिहा.

1 1 2 2 3 3 4 4 5 5

6 6 7 7 8 8 9 9

मोबाईल मध्ये कोणता अंक कोठे आहे? रिकाम्या जागी योग्य अंक लिहा-

.....एक

.....दोन

.....तीन

.....चार

.....पाच

सहा.....

सात .....

आठ .....

नऊ .....

शिक्षकांसाठी सूचना :मोबाईलमध्ये दिलेले अंक लिहण्याचा सराव करून घ्या. हा प्रयत्न करा की अध्ययनार्थी या अंकांना प्रथम स्वतः बोलतील आणि ठिपक्यांच्या मदतीने लिहितील ज्या अध्ययनार्थींना अधिक सरावाची गरज आहे.त्यांना पुन:पुन्हा संधी द्या.असा प्रयत्न करा की अध्ययनार्थी मोबाईलच्या की-पॅड वर लिहिलेल्या अंकाचा पॅटर्न ओळखतील आणि त्या आधारावर संख्यांना लिहितील.

राजाचे कुटुंब बैलगाडीने जात आहे. पहा,मोजा आणि संख्या लिहा.

- गाडीत एकूण किती व्यक्ती आहेत? ☐
- गाडीत किती पुरुष आहेत? ☐
- गाडीत किती महिला आहेत? ☐
- टोपलीत किती टरबूज आहेत? ☐
- गाडीला किती चाके आहेत? ☐
- गाडीत किती कंदील आहेत? ☐

- रिकाम्या जागेत संख्या लिहून क्रम पूर्ण करा -

1		3	4		6			9

शिक्षकांसाठी सूचना:- अध्ययनार्थींकडून वस्तू मोजून योग्य संख्या लिहिण्याचा सराव करून घ्या संख्या वाचण्यात आणि लिहिण्यात अध्ययनार्थींना मदत करा. तुम्हाला पाहिजे तर जवळ पासच्या वस्तूंची मोजणी सुद्धा करू शकता.

या, मिळून मोजू

दहा नळ 10

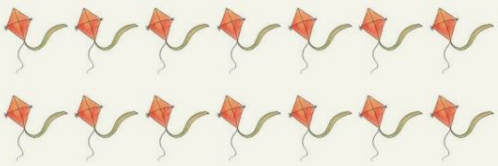
अकरा पलंग 11

बारा पाने 12

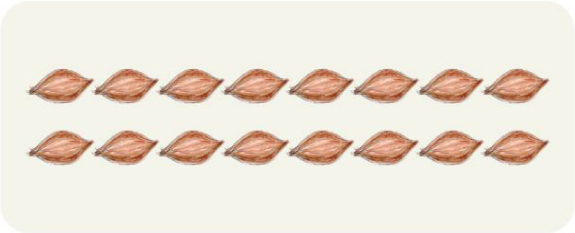
तेरा कपाट 13

चौदा पतंग 14

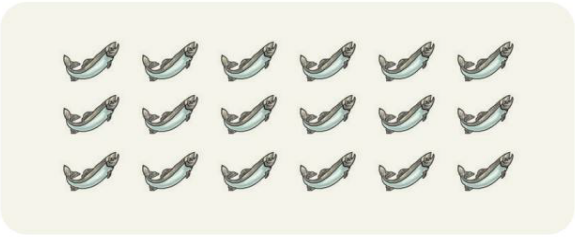
पंधरा राख्या 15

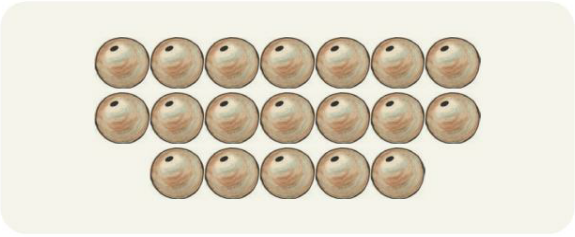
सोळा नारळ 16

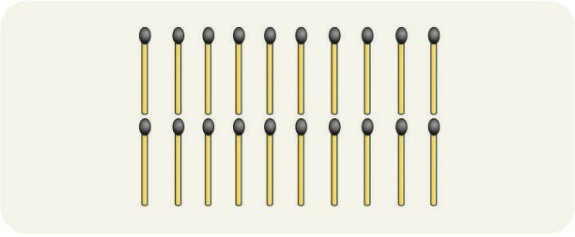
सतरा डाळिंब 17

अठरा मासे 18

एकोणीस मोती 19

वीस काड्या 20

रिकाम्या जागी संख्या लिहून क्रम पूर्ण करा.

10		12		14	15		17			20

शिक्षकांसाठी सूचना :- अध्ययनार्थींकडून वस्तू मोजून योग्य संख्या लिहिण्याचा सराव करून घ्या. संख्या वाचण्या आणि लिहिण्यामध्ये अध्ययनार्थींना मदत करा. तुम्हाला वाटल्यास जवळपासच्या वस्तूंची मोजणीपण करून घेऊ शकता.

स्वाध्याय

1. दिलेले अक्षरे ओळखा आणि त्यावर वर्तुळ करा

न	-	नळ	पवन
स	-	सरकार	बस
रा	-	रात	हिरा
पा	-	पालक	पाव

2. वाचा आणि लिहा -

पा प आ सु ना

3. चित्र पाहून रिकाम्या जागा भरा.

अ .....र

ना.....

.....मोसा

4. शब्द ओळखून त्याला वर्तुळ करा.

स	व	वा	ना	आ
प	मो	न	अ	ई
ण	मा	सा	ज	फ
न	मा	आ	ग	प
व	च	न	र	र

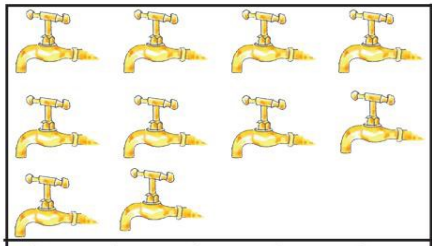
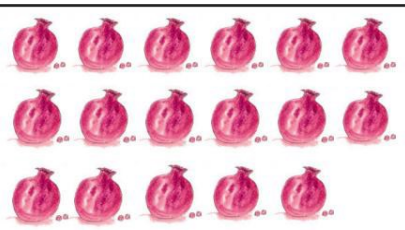
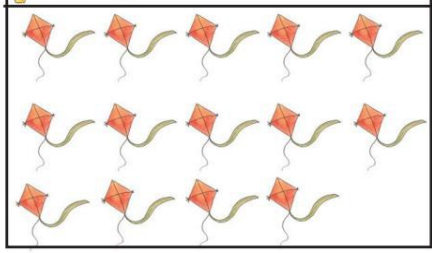
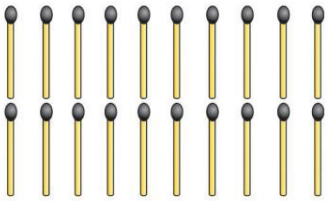
5. मोजा आणि संख्या लिहा.

6. रिकाम्या जागेत संख्या लिहून क्रम पूर्ण करा -

1		3	4					9

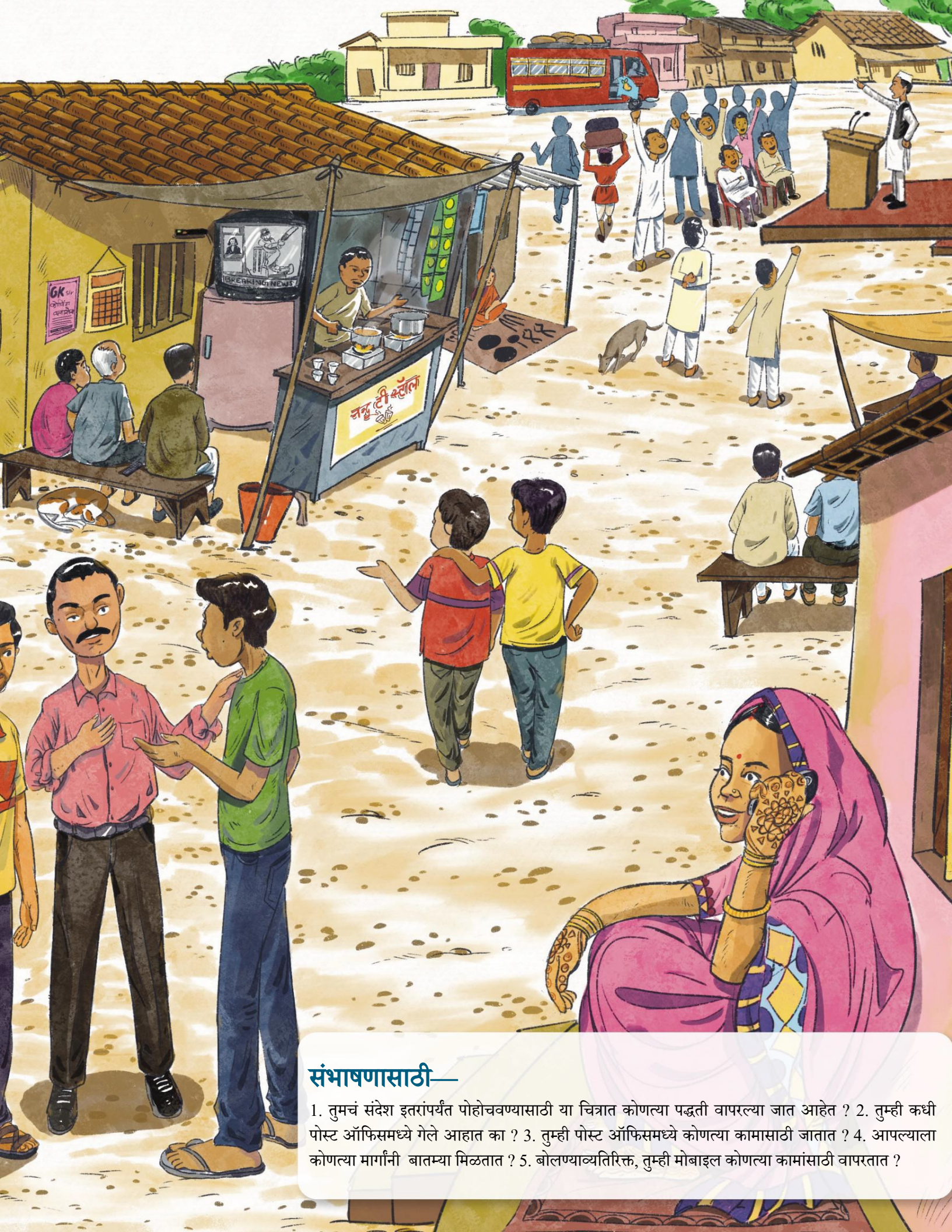
7. संख्या मोजा आणि लिहा -

8. रिकाम्या जागेत संख्या लिहून क्रम पूर्ण करा -

10		12		14	15		17			20

डाक घर
जनपद मुशरी
पत्र

संभाषणासाठी—

1. तुमचं संदेश इतरांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी या चित्रात कोणत्या पद्धती वापरल्या जात आहेत ? 2. तुम्ही कधी पोस्ट ऑफिसमध्ये गेले आहात का ? 3. तुम्ही पोस्ट ऑफिसमध्ये कोणत्या कामासाठी जातात ? 4. आपल्याला कोणत्या मार्गांनी बातम्या मिळतात ? 5. बोलण्याव्यतिरिक्त, तुम्ही मोबाइल कोणत्या कामांसाठी वापरतात ?

2 संभाषण

आम्ही शिकू

इ	ई	ब	त	म	ख	ट	च

- 21 पासून 50 पर्यंत संख्या ओळखणे , वाचणे आणि लिहिणे .
- 1 पासून 50 पर्यंत संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी करणे .
- एकक आणि दशक समूहात मोजणे .

चित्राच्या अंदाजावरून वाचा.

वर्तमानपत्र

टपाल-पेटी

संभाषण

भ्रमणध्वनी

वाचा आणि लिहा

इ

इमारत

ई

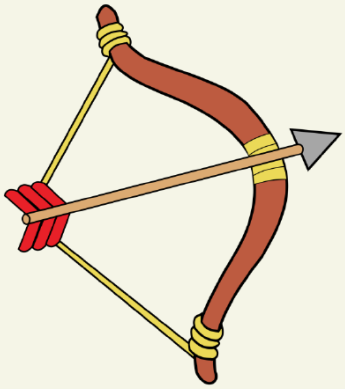
ईडलिंबू

ब

बस

बा

बाण

बि

बी

बिब्बा

बीट

त

ता

तबला

तारा

शिक्षकांना सूचना—अध्ययनार्थींना चित्र पाहून शब्द वाचण्यास मदत करा. अक्षरे लिहून घ्या, दिलेल्या जागी चित्राचे नाव लिहिण्यास सांगा.

ति

ती

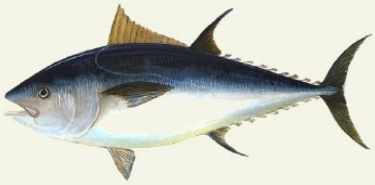
तिजोरी

तीळ

म

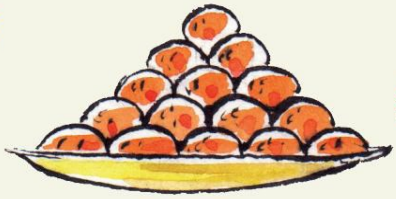
मा

मशाल

मासा

मि

मी

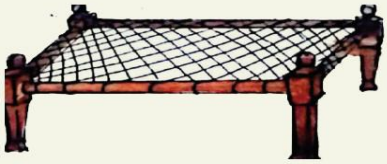
मिठाई

मीठ

ख

खा

खटारा

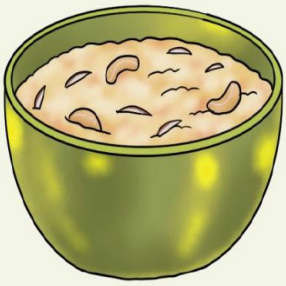
खाट

खि

खिडकी

खी

खीर

ट

टरबूज

टा

टाय

टि

टी

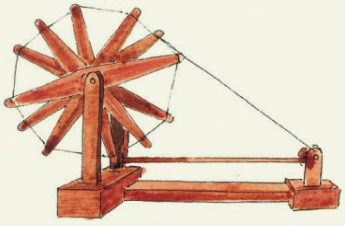
टिटवी

टीक

च

चा

चरखा

चाक

चि

चिकू

ची

चीन

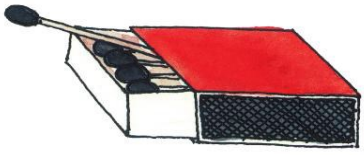
चित्र पाहून रिकाम्या जागा भरा.

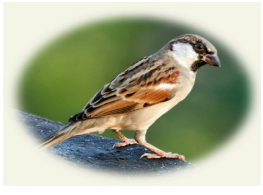
आं.....

घ.....

आ.....पेटी

चि.....णी

शिक्षक सूचना - अध्यायानार्थींना अक्षरे ओळखण्यासाठी व त्याच्यांशी जुळणाऱ्या शब्दांना ओळखून लिहिण्यासाठी प्रोत्साहित करा.

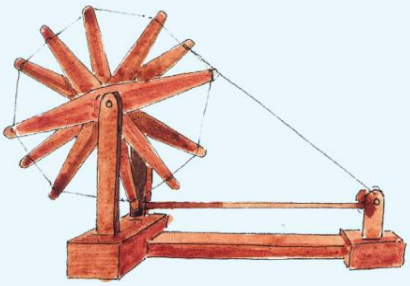
सर्वांनी मिळून वाक्ये वाचा-

- मालगाडीतून मालाची वाहतूक केली जात आहे.
- राणी लसीकरणासाठी गेली आहे .
- मुनमुन मिठाई खात आहे.
- मीनाने बाबांना पत्र लिहिले आहे.
- बसमध्ये बरीच लोक आहेत .

चित्रांची नावे लिहा.

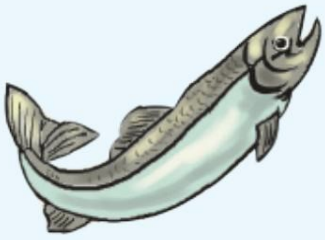
_____

_____

_____

_____

शिक्षक सूचना - अध्ययनार्थींना शब्द वाचण्यास मदत करा. त्यांना अक्षरे ओळखण्यास, जुळणाऱ्या शब्दांना ओळखण्यास आणि छोटी छोटी वाक्ये लिहिण्यास प्रोत्साहित करा.

पायलच्या घरात पाच लोक बसले आहेत ,अजून चार लोक आले आहेत, आत्ता एकूण किती लोक आहेत ?

आणि

मिळून झाले

5 लोक	आणि	4 लोक मिळून झाले	9 लोक
5	+	4 मिळून झाले	9
5	+	4 =	9

5 + 4 = 9

$$\begin{array}{r} 5 \\ +\ 4 \\ \hline \end{array}$$

बेरीज करा

$$\begin{array}{r} 13 \\ +\ 2 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 15 \\ +\ 3 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 12 \\ +\ 4 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

7 + 2 = ☐

13 + 4 = ☐

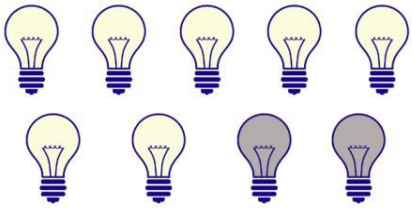
- **पोस्टमनने पहिल्या दिवशी 8 पत्रे वाटलीत. दुसऱ्या दिवशी त्याने 3 पत्रे वाटलीत. तर पोस्टमनने एकूण किती पत्रे वाटलीत ?**

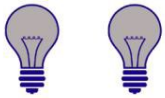
_____

शिक्षक सूचना - अध्ययनार्थींना बेरीज व वजाबाकीचे चिन्ह ओळखण्यासाठी आणि गणितीय क्रिया करण्यासाठी जास्तीत जास्त संधी द्या . गणितात '+' हे बेरीजचे चिन्ह आहे . '-' हे वजाबाकीचे चिन्ह आहे आणि '=' हे बरोबरचे चिन्ह आहे.

नऊ बल्बमधून दोन बल्ब खराब झाले, सांगा किती बल्ब चालू आहेत?

बल्बमधून

बल्ब खराब झाले.

चालू अवस्थेतील बल्ब

9	बल्बमधून	-	2	बल्ब खराब झाले.	=	7	बल्ब चालू अवस्थेत आहे
9		-	2		=	7	
9		-	2		=	7	

$$\begin{array}{r} 9 \\ -\ 2 \\ \hline 7 \end{array}$$

किंवा $9 - 2 = 7$

शिक्षक सूचना - दैनंदिन जीवनात असे प्रसंग येतात की दोन संख्या जोडाव्या लागतात. अध्ययनार्थींना भिन्न संख्या जोडण्या साठी प्रोत्साहित करा. लहान (9 पर्यंत) संख्या वापरून वजा करण्यास सक्षम करा.

वजाबाकी करा

$$\begin{array}{r} 9 \\ -\ 3 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 6 \\ -\ 2 \\ \hline \\ \hline \end{array} \qquad \begin{array}{r} 8 \\ -\ 4 \\ \hline \\ \hline \end{array}$$

7 - 3 = ☐

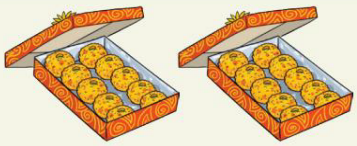
5 - 2 = ☐

- जावेद जवळ 20 रुपये आहेत, त्याने 15 रुपयांची फळे खरेदी केली. आता त्याचाकडे किती रुपये शिल्लक आहेत?

_____

बेरीज करून मोजणी शिकूया

मिठाईच्या डब्यात 10 लाडू आहेत. 10 एककांचा अर्थ एक दशक होतो. बघा, समजून घ्या आणि लिहा.

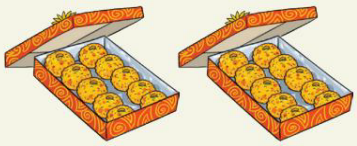
20 + 1 = 21

2 दशक आणि 1 एकक — एकवीस

20 + 2 = 22

2 दशक आणि 2 एकक — बावीस

20 + 3 = 23

2 दशक आणि 3 एकक — तेवीस

20 + 4 = 24

2 दशक आणि 4 एकक — चौवीस

20 + 5 = 25

2 दशक आणि 5 एकक — पंचवीस

20 + 6 = 26

2 दशक आणि 6 एकक — सव्वीस

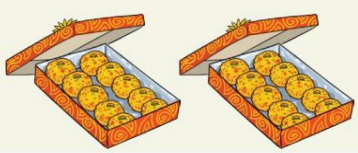
20 + 7 = 27

2 दशक आणि 7 एकक — सत्तावीस

20 + 8 = 28

2 दशक आणि 8 एकक — अठ्ठावीस

20 + 9 = 29

2 दशक आणि 9 एकक — एकोणवीस

20 + 10 = 30

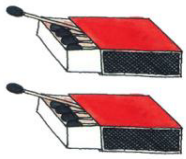
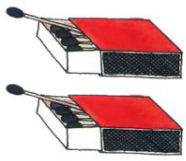
2 दशक आणि 10 एकक — तीस

शिक्षक सूचना - अशा प्रकारे पुढील संख्या लिहिण्यासाठी अध्ययनार्थींना मदत करा.

30	+	1	=	31
30	+	2	=	32
30	+	3	=	33
30	+	4	=	34
30	+	5	=	35
30	+	6	=	36
30	+	7	=	37
30	+	8	=	38
30	+	9	=	39
30	+	10	=	40

40	+	1	=	41
40	+	2	=	42
40	+	3	=	43
40	+	4	=	44
40	+	5	=	45
40	+	6	=	46
40	+	7	=	47
40	+	8	=	48
40	+	9	=	49
40	+	10	=	50

एका डब्बीमध्ये 10 काड्या आहेत. काड्यांची एकूण संख्या बॉक्स मध्ये लिहा.

		किंवा ☐ + ☐
		किंवा ☐ + ☐

■ खाली दिलेल्या 10 रुपयांच्या नोटा आणि 1 रुपयांच्या शिक्क्यांपासून एकूण किती रुपये होतील ते लिहा-

	10 रुपयांच्या नोटा		1रुपयांचे शिक्के		एकूण रुपये
(क)				=	34
(ख)				=	☐

■ बेरीज करा

40 + 5 _____	30 + 7 _____	40 + 10 _____	25 + 12 _____	32 + 15 _____

27 + 12 = ☐ 32 + 11 = ☐

22 + 14 = ☐ 15 + 25 = ☐

वजाबाकी करा

48	36	42	49
- 32	- 13	- 21	- 19
____	____	____	____

39 - 23 = ☐ 45 - 31 = ☐

29 - 12 = ☐ 37 - 15 = ☐

तुमच्या जवळ 10 रुपये आणि 1 रुपयांच्या काही नोटा किंवा शिक्के आहेत. तुम्ही दुकानदाराला वस्तूची किंमत कशाच्या स्वरुपात देणार ते सांगा. शिक्के आणि नोटांची संख्या खाली जागेत भरा-

वस्तू	मूल्य	10 रुपयांच्या नोटा / शिक्के	1 रुपयांच्या नोटा / शिक्के
टमाटे	₹ 50		
बर्फी	₹ 42		
मग	₹ 29		
केळी	₹ 15		

शिक्षक सूचना - अध्ययनार्थींना सांगा की, दहा-दहाच्या समूहात मोजल्याने मोठ -मोठ्या संख्या मोजणे सोपे जाते. ही समज पण विकसित करायची आहे की दहा एकक मिळून 1 दशक बनतो.

स्वाध्याय

1. दिलेल्या अक्षरांना ओळखून त्यावर वर्तुळ करा -

ई - ईद आई

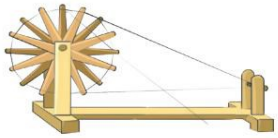
ट - खाट मटर

ती - तीन गती

2. दिलेल्या शब्दांना लिहा

ताला खाट बातचीत

3. चित्र पाहून रिकाम्या जागा भरा.

चर.....

फुल.....रू

त.....ला

अल .....री

4. चित्रांची नावे लिहा -

.....

.....

.....

.....

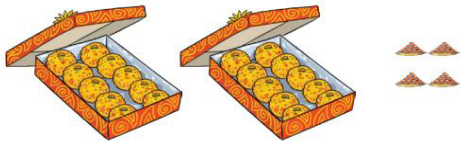
5. बेरीज करा -

13	36	20	27	32
+ 32	+ 4	+ 15	+ 12	+ 11
_____	_____	_____	_____	_____

6. वजाबाकी करा -

9	8	36	45	37
- 3	- 4	- 12	- 21	- 15
_____	_____	_____	_____	_____

7. बेरीज करून लिहा -

 = _____

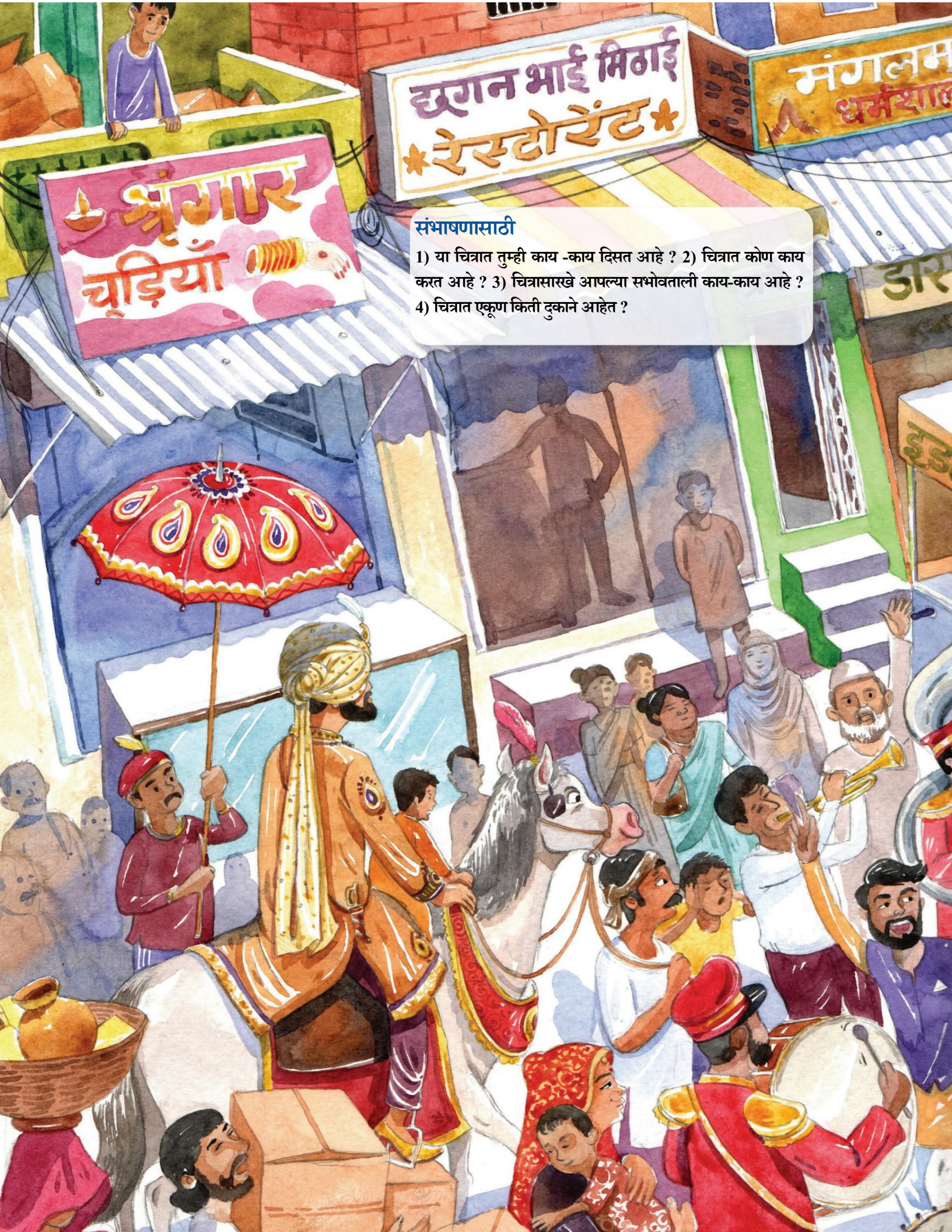
8. रिकाम्या जागा भरा -

30 + 5 = _____ 40 + 5 = _____

40 + 2 = _____ 40 + 10 = _____

9. शिक्के किंवा नोटांच्या दिलेल्या डब्या मध्ये लिहा -

किंमत	10 रुपयांच्या नोटा / शिक्के	1 रुपयांच्या नोटा / शिक्के
₹ 42		
₹ 29		

संभाषणासाठी

1) या चित्रात तुम्ही काय -काय दिसत आहे ? 2) चित्रात कोण काय करत आहे ? 3) चित्रासारखे आपल्या सभोवताली काय-काय आहे ? 4) चित्रात एकूण किती दुकाने आहेत ?

चाहत
ब्यूटी पार्लर
अन्ना डोसा
असली
दयाल
बैन्ड
दयाल

3 आमचे राहणीमान

आम्ही शिकू

ओ	औ	झ	द	ल	ग	क	य

- 51 ते 1000 पर्यंत संख्या ओळखणे, वाचणे आणि लिहिणे.
- एकक, दशक आणि शंभराच्या समूहात मोजणे.(स्थानिक किंमत)
- दोन अंकी संख्यांची बेरीज आणि वजाबाकी
- एक अंकी संख्येचा गुणाकार करणे.
- 100-100 च्या समूहात मोजणे.

चित्रावरून अंदाज घेऊन वाचा

लग्नाची मिरवणूक

खेळणी

बाजा

गोंदणे

वाचा आणि लिहा.

ओ

ओठ

औ

औषधी

झ

झरा

झा

झाड

झि

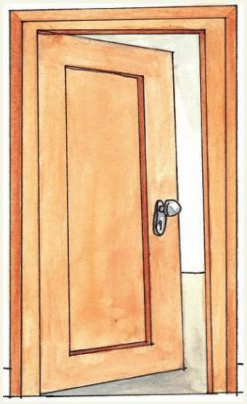
झी

झिंगा

झील

द

दा

दरवाजा

दाढी

शिक्षक सूचना – अध्ययनार्थींना एकेक चित्र ओळखण्यास सांगा, चित्राच्या खाली लिहिलेले शब्द बोट ठेवून वाचण्यास सांगा आणि त्यांना अक्षरेही लिहिण्यास सांगा.

दि

दिनदर्शिका

दी

दीपक

दौ

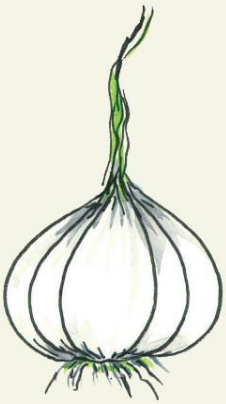
दौलत

य

यज्ञ

ल

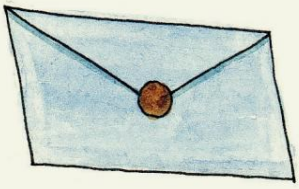
लसूण

ला

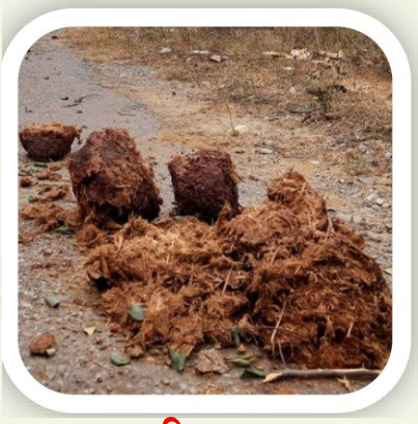
लाडू

लि

लिफाफा

ली

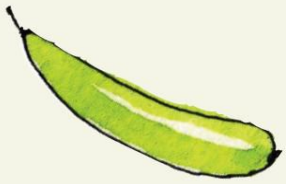
लीद

शिक्षक सूचना – अध्ययनार्थींना एकेक चित्र ओळखण्यास सांगा, चित्राच्या खाली लिहिलेले शब्द बोट ठेवून वाचण्यास सांगा आणि त्यांना अक्षरेही लिहिण्यास सांगा.

लो

लौ

लोकर

लौकी

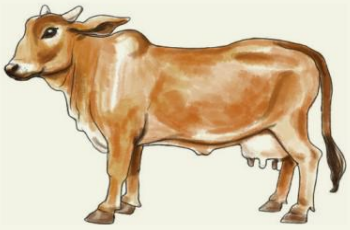
लो

लौ

ग

गा

गणपती

गाय

गो

गौ

शिक्षक सूचना - चित्र पाहून शब्द वाचण्यासाठी अध्ययनार्थींना मदत करा आणि त्यांच्याकडून अक्षरे लिहून घ्या. या अक्षरांना जोडून नवीन शब्द बनवा आणि अध्ययनार्थींना वाचण्यासाठी प्रोत्साहित करा.

गि

गिधाड

गी

गीत

गो

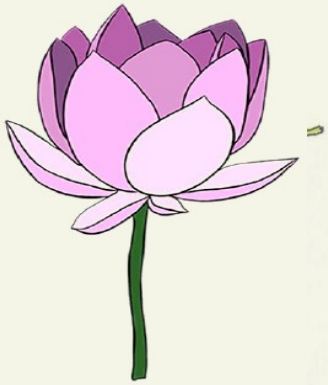
गोधडी

गौ

गौळण

क

का

कमळ

कावळा

कि

की

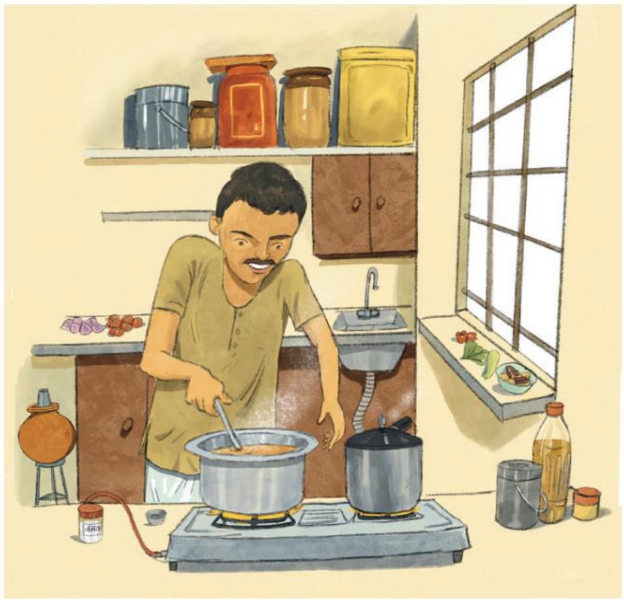
किल्ला

कीड

शिक्षक सूचना - चित्र पाहून शब्द वाचण्यासाठी अध्ययनार्थींना मदत करा आणि त्यांच्याकडून अक्षरे लिहून घ्या .

▪ शब्द शोधा आणि लिहा.

आज कमलने खाण्यासाठी अनेक गोष्टी तयार केल्या आहेत. खाद्यपदार्थांची नावे ओळखा आणि त्यांना वर्तुळकार करा-

पनीर	कांदा	चिंच	टोमॅटो	वाटी	चरखा	बीन
ताट	ग्लास	चटणी	पालक	डाळ	भात	दवबिंदू
भाकरी	खेळणी	चिमणी	चटई	रायता	मीठ	पाणी
जग	लाटणे	तवा	चमचा	चक्की	खीर	पाळना

• त्या खाद्यपदार्थांची नावे लिहा -

वाचा आणि लिहा.

- साहिलने माळा बनविली आहे .

- वर्तमानपत्रात बातमी आली आहे.

- पाऊस पडत आहे.

- माया शेतात काम करत आहे.

शिक्षक सूचना - अध्ययनार्थींना शब्द वाचण्यास मदत करा. अध्ययनार्थींना वाक्य वाचण्यासाठी आणि पाहून लिहिण्यासाठी प्रोत्साहित करा .

फुलांचे हार

राजू आईला फुलांचा हार बनवण्यात मदत करत होता. तो एक-एक फूल आईच्या हातात देऊन क्रमवार संख्या बोलत जातो. 10 फुलांचा हार म्हणजे प्रत्येक हारात10 फुले. राजू फुले देत राहिला आणि हार घालत राहिला. चला तर मग समजून घेऊ या की किती फुलांचा हार तयार होतो.

पाच दशक 	+	एक एकक 	=	50+1=51 एकावन्न
पाच दशक 		दोन एकक 	=	50+2= 52 बावन्न
पाच दशक 	+	तीन एकक 	=	50+3=53 त्रेपन्न
पाच दशक 	+	चार एकक 	=	50+4=54 चौपन्न

पाच दशक 	+	पाच एकक 	=	50 + 5=55	पंचावन्न
पाच दशक 	+	सहा एकक 	=	50 + 6 = 56	छपन्न
पाच दशक 	+	सात एकक 	=	50 + 7=57	सत्तावन्न
पाच दशक 	+	आठ एकक 	=	50 + 8=58	अठ्ठावन्न
पाच दशक 	+	नऊ एकक 	=	50 + 9=59	एकोणसाठ
पाच दशक 	+	दहा एकक 	=	50 + 10= 60	साठ

100 पर्यंत मोजा

60+1	=	61
60+2	=	62
60+3	=	63
60+4	=	64
60+5	=	65
60+6	=	66
60+7	=	67
60+8	=	68
60+9	=	69
60+10	=	70

70+1	=	71
70+2	=	72
70+3	=	73
70+4	=	74
70+5	=	75
70+6	=	76
70+7	=	77
70+8	=	78
70+9	=	79
70+10	=	80

80+1	=	81
80+2	=	82
80+3	=	83
80+4	=	84
80+5	=	85
80+6	=	86
80+7	=	87
80+8	=	88
80+9	=	89
80+10	=	80

90+1	=	91
90+2	=	92
90+3	=	93
90+4	=	94
90+5	=	95
90+6	=	96
90+7	=	97
90+8	=	98
90+9	=	99
90+10	=	100

रिकाम्या जागी क्रमाने येणारी योग्य संख्या लिहा.

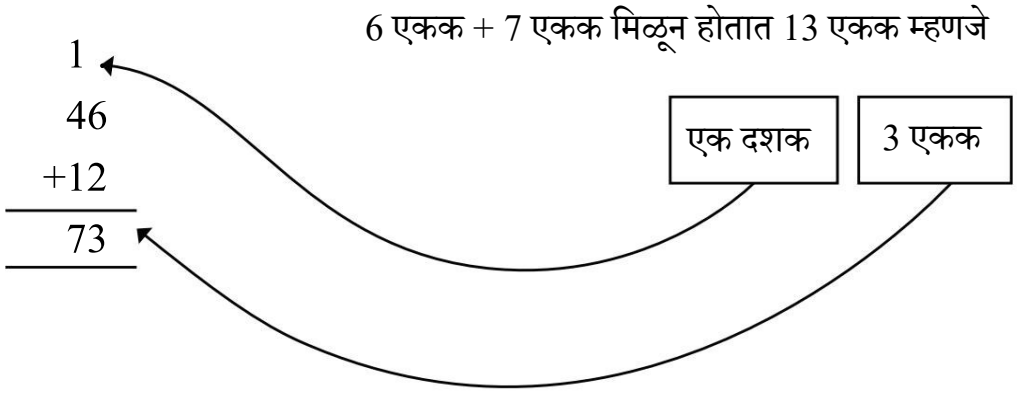
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11		13	14			17			20
21			24						
					36				
		43						49	
	52				56				
61			64			67		69	
		73							80
			84				88		
91		93			96				100

बेरीज करा

70	56	46	62
+ 12	+ 13	+ 12	+ 36
____	____	____	____

- जेव्हा एककांची बेरीज दहा पेक्षा जास्त असते, तेव्हा दहा एकके दशकांमध्ये बनविली जातात आणि दशकांमध्ये जोडली जातात.

जसे -

बेरीज करा

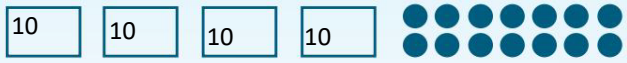
75	37	55	27
+ 19	+ 46	+ 26	+ 25
____	____	____	____
65	36	38	39
+ 27	+ 54	+ 45	+ 24
____	____	____	____

वजाबाकी करा

75	38	86	47
- 24	- 12	- 24	- 13
_____	_____	_____	_____

- जेव्हा आपल्याकडे एककांची कमतरता असते तेव्हा आपण दशकांना एककांमध्ये रुपांतरीत करतो.

जसे - 54

54

जसे - 54 (4 14)
- 26 - 2 6
28

4 मधून 6 वजा करता येत नाहीत. यासाठी 5 दशकान्मधून एक दशक घेऊन 10 एककांमध्ये परिवर्तित होतात. आत्ता आपल्याजवळ 4 दशक आणि 14 एकक आहेत. 14 एककांमधून 6 एकक वजा केल्यावर 8 एकक उरतील. 4 दशन्मधून 2 दशक वजा केल्यास 2 दशक उरतील.

वजाबाकी

76	53	32	65
- 38	- 27	- 15	- 28
_____	_____	_____	_____
96	88	40	54
- 68	- 39	- 27	- 28
_____	_____	_____	_____

- **शाळेत स्वातंत्र्यदिनानिमित्त मुलांना लाडूंचे डबे वाटप करण्यात आले. एका डब्यात चार लाडू येऊ शकतात. आपण शोधून काढू या की 10 मुलांना डबे द्यायचे असतील तर किती लाडू हवेत ?**

एका मुलाला 4 लाडूंचा 1 डबा मिळेल.

1 वेळा 4

1 × 4 = 4 लाडू

दोन मुलांना 4 लाडूंचे 2 डबे मिळतील.

4 + 4

2 वेळा 4 2 गुणिले 4

2 × 4 = 8 लाडू

3 मुलांना 4 लाडूंचे 3 डबे मिळतील.

4 + 4 + 4 = 3 वेळा 4

3गुणीला 4 = 3 × 4 = 12 लाडू

चार मुलांना लाडूंचे 4 डबे अर्थात प्रत्येक डब्यात चार लाडू याप्रमाणे मिळतील.

4 + 4 + 4 + 4 = 4 वेळा 4 = 4 × 4 = 16 लाडू

आता 4 गुणिले 4 = या प्रमाणे 4 x 4 = 16 लाडू

तर सांगा , सात मुलांना कित्ती लाडू मिळतील ?

4 + ____ + ____ + ____ + ____ + ____ + ____ = ____ वेळा ____

किंवा ____ गुणीला ____ = ____ × ____ = ____ लाडू

10 मुलांना किती लाडू मिळतील ?

4 + ☐ + ☐ + ☐ + ☐ + ☐ + ☐ + ☐ + ☐ + ☐

= ☐ वेळा ☐ = ☐ गुणा ☐ = ☐ x ☐ = ☐ लाडू

गुणाकार करा

5	4	5	3
x 4	x 3	x 5	x 4
____	____	____	____

आता थैल्या मोजूयात

1 बंडल 100 थैलींचे आहे. 	1x100=100 थैली
2 बंडल 100 थैली 2 वेळा 	2x100=200 थैली
	3x100=300 थैली
	4x100=400 थैली
	5x100=500 थैली
	6x100=600 थैली
	7x100=700 थैली
	8x100=800 थैली
	9x100=900 थैली
	10x100=1000 थैली

अभ्यास- कार्य

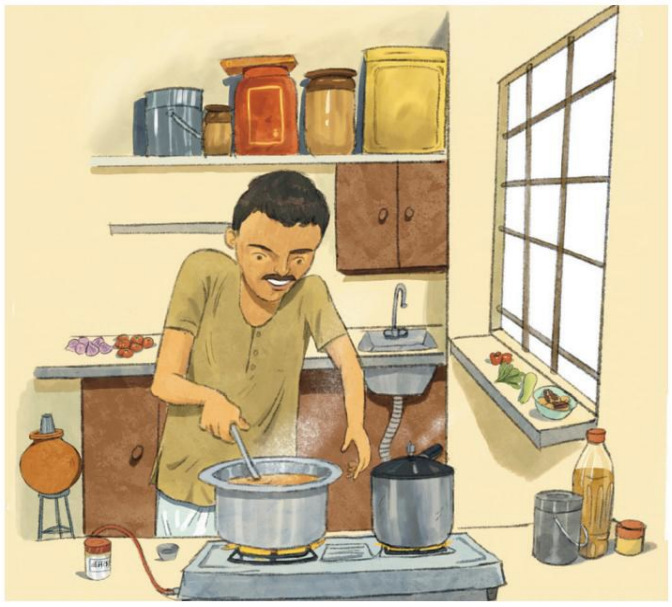
1. दिलेल्या अक्षरास ओळखून त्यास गोल करा.

ओ - ओढा ओलावा

औ - औषधी औत

लो - लोटा लोकमत

2. चित्रात दिसणाऱ्या वस्तूंच्या नावांना गोल करा .

माठ

बटाटे

बॉटल

नळ

पातेले

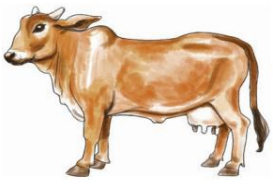
3. वाचा आणि लिहा

पेल्यात पाणी आहे. _____

4. चित्रांची नावे लिहा.

_____

_____

_____

5. रिकाम्या जागा भरा.

पाच दशक 	एक एकक 	=	☐ + ☐ = ☐
पाच दशक 	चार एकक 	=	☐ + ☐ = ☐

6. रिकाम्या जागी योग्य क्रमाने संख्या लिहा-

21			24				28		30
		33			36			39	

7. रिकाम्या जागा भरा-

90 + 2 = _____

70 + 5 = _____

46	58
+ 27	- 27
_____	_____

8. पिशव्या मोजून लिहा-

 = 100 पिशव्या

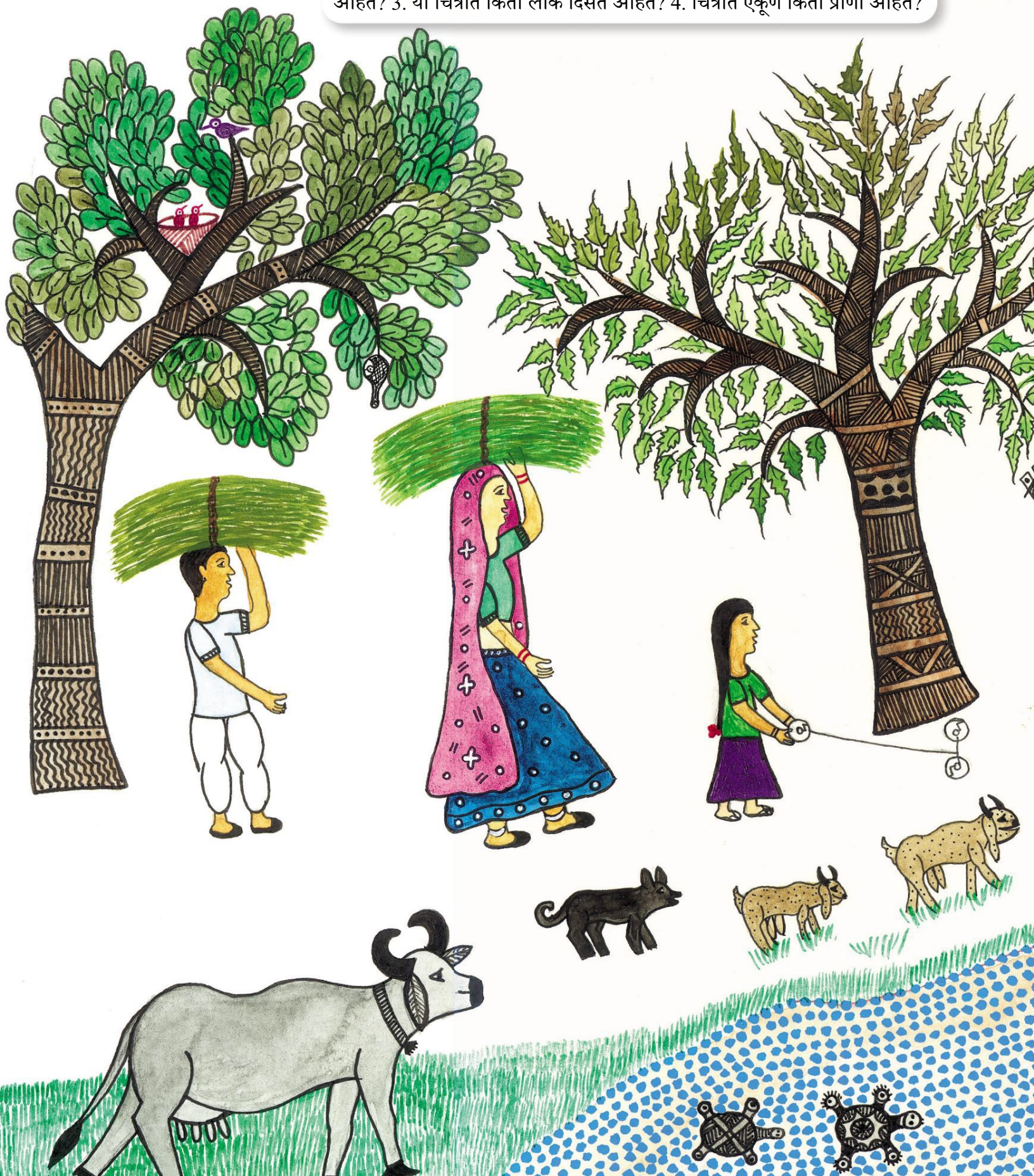

_____ पिशव्या

_____ पिशव्या

संभाषणासाठी

शेती, शेतीमशागत इत्यादींशी संबंधित गोष्टींवर अध्ययनार्थींशी चर्चा करा. त्यांना विचारा- 1. दिलेल्या चित्रात किती खाटा आहेत? 2. दिलेल्या चित्रात किती घरे आहेत? 3. या चित्रात किती लोक दिसत आहेत? 4. चित्रात एकूण किती प्राणी आहेत?

सुनीता

4 आमचा परिसर

आम्ही शिकू

ए ऐ ज भ ड ड़ श ष ं ँ

- तीन-अंकी संख्यांची बेरीज व वजाबाकी करणे
- लांबी, वजन आणि क्षमता मोजणे
- दोन अंकी संख्यांचा एक अंकी संख्येसोबत गुणाकार.
- भागाकार समजून घेणे.

▪ चित्रावरून अंदाज घेऊन वाचा.

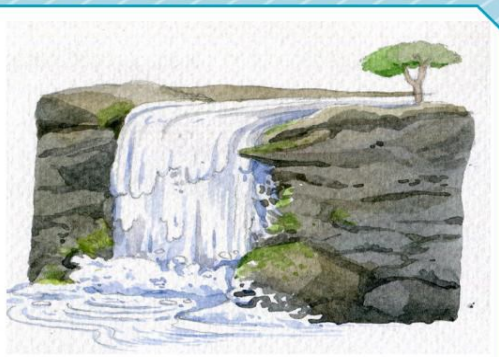
वन

विहीर

पाऊस

धबधबा

शिक्षकांना सूचना - अध्ययनार्थींना वरील शब्द वाचण्यास मदत करा. चित्रांच्या आधारे अंदाज बांधण्याबरोबरच त्यांच्या वाढत्या शब्दांचे आणि अक्षरांचे ज्ञान वापरण्यासाठी त्यांना प्रोत्साहित करा.

वाचा आणि अक्षर लिहा.

ए

ऐ

एडका एक प्राणी आहे.

ऐरण एक महत्त्वाचे अवजार आहे.

ज

भ

हा पाण्याचा जग आहे.

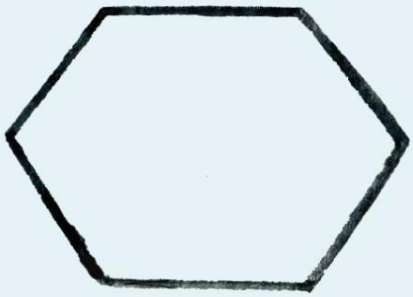
हा एक वाटी भात आहे .

श

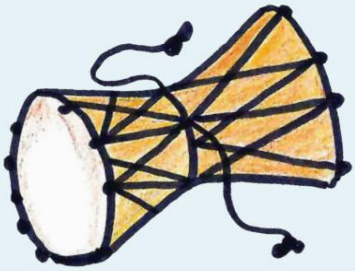
मुंबई एक शहर आहे.

ष

षट्कोनात सहा कोन असतात.

ड

डमरूचा आवाज डम डम डम!

ल

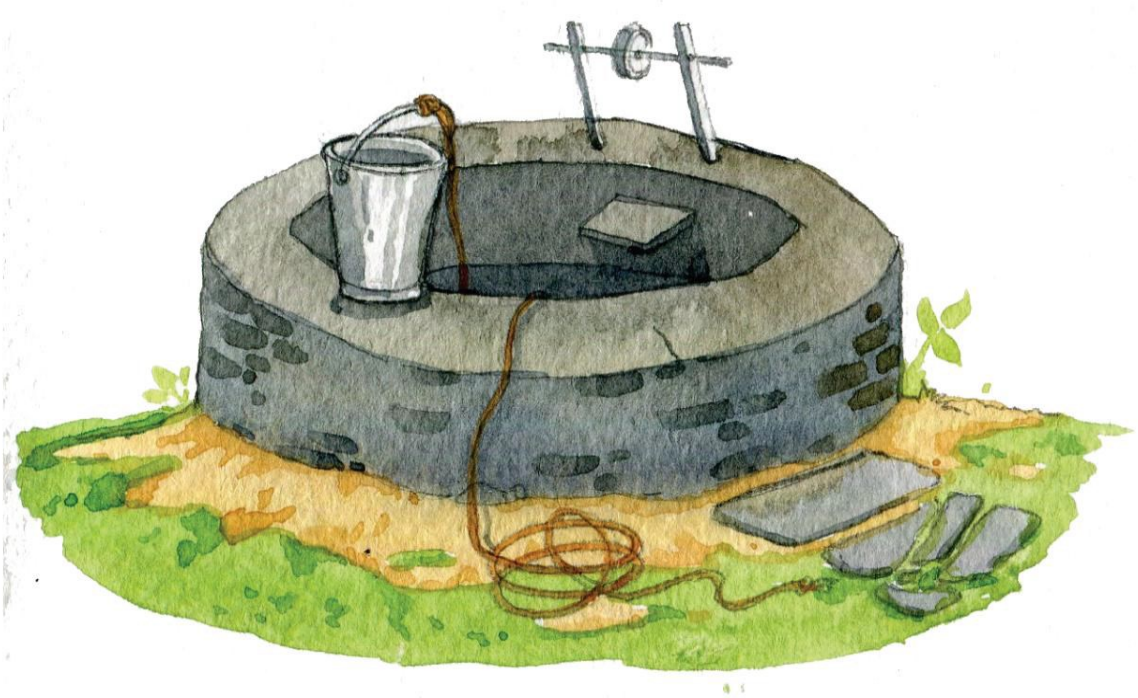

वखारमध्ये लाकडे असतात.

ल

जेवण	शहर	कोन	पपई
.....	.....	.....	.....

■ खाली दिलेल्या चित्राबद्दल तीन गोष्टी लिहा.

1. _____

2. _____

3. _____

बेरीज करा.

741	685	135	437
+ 132	+ 114	+ 232	+ 142
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

- रवीने रु. 435 किमतीचा तांदूळ आणि रु. 132 किमतीची साखर खरेदी केली. त्याने दुकानदाराला किती पैसे दिले ?

_____

वजाबाकी करा.

739	735	895	436
- 225	- 123	- 242	- 115
_____	_____	_____	_____

- राणीकडे 845 रुपये होते तिने रु.420 किमतीचे मध खरेदी केले. राणीकडे आता किती रुपये शिल्लक आहेत?

_____

मोजमाप

लक्षात ठेवा

1 सेंटीमीटर = 10 मिलीमीटर

100 सेंटीमीटर = 1 मीटर

1000 मीटर = 1 किलोमीटर

- भिंतीवर अशा दोन • खुणा चिन्हाकिंत करा, की ज्यामधील अंतर 1 मीटर आहे.
- तुमच्या मित्राच्या मदतीने स्वतःची आणि तुमच्या मित्राची उंची मोजा व लिहा.

विचार करा आणि रिकाम्या जागा भरा.

- दोन शहरांमधील अंतर आपण _____ मध्ये मोजतो.
- कपड्यांची लांबी _____ मध्ये मोजली जाते.

रिकाम्या जागा भरा.

- 3000 मी. = _____ कि.मी.
- 700 से.मी. = _____ मी.
- 40 मि.मी. = _____ से.मी.
- 5 कि.मी. = _____ मी.
- 6 मी. = _____ से.मी.
- 7 से.मी. = _____ मि.मी.

- पहिल्या दिवशी फातिमाने कारने 180 कि.मी. अंतर कापले आणि दुसऱ्या दिवशी 182 कि.मी. अंतर कापले दोन्ही दिवसात तिने एकूण किती अंतर कापले?

- सीमाने 854 मीटर पैकी 632 मीटर कापड विकले सीमाकडे आता किती मीटर कापड शिल्लक आहे?

■ लक्षात ठेवा.

1 किलोग्रॅम	= 1000 ग्रॅम
अर्धा किलोग्रॅम	= 500 ग्रॅम
चतुर्थांश किलोग्रॅम किंवा पाव किलोग्रॅम	= 250 ग्रॅम

जड वस्तूंचे वजन मोजण्यासाठी मोठ्या वजनाचा वापर केला जातो.

■ रिकाम्या जागा भरा.

- 4 किलोग्रॅम = _____ ग्रॅम
- 7000 ग्रॅम = _____ किलोग्रॅम
- 2 किलोग्रॅम 500 ग्रॅम = _____ ग्रॅम

- रामूच्या एका शेतात 312 किलो बटाटे आणि दुसऱ्या शेतात 236 किलो बटाट्याचे पीक झाले, तर रामूच्या दोन्ही शेतात एकूण किती किलोग्रॅम उत्पादन झाले ?

_____

- हरीने 495 किलोपैकी 292 किलो तांदूळ विकला. आता हरीकडे किती तांदूळ उरला आहे?

_____

- 5 कि.ग्रॅ. गहू 100 रुपयात आणला, तर 25 किलो गव्हाची किंमत किती?

_____

- 25 किग्रॅ. गहू खरेदी करण्यासाठी कोण -कोणत्या आणि किती नोटा द्याल?

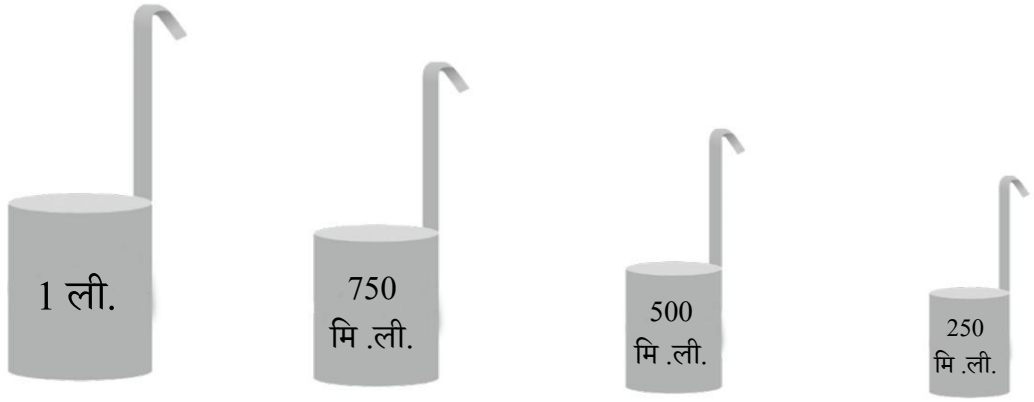
_____

शैलजा भाजी खरेदी करण्यासाठी बाजारात गेली. हिशेब लावा की, तिने किती रुपयांची भाजी खरेदी केली?

भाज्यांची नावे	दर प्रति किलोग्रॅम	किती भाजी घेतली (वजन)	दिलेले रुपये (किंमत)
बटाटा	20	2 किलोग्रॅम	
कांदा	15	1 किलोग्रॅम	
टोमॅटो	25	3 किलोग्रॅम	
भोपळा	10	अर्धा किलोग्रॅम	
		एकूण रुपये	

शिक्षक सूचना : सहभागींना याची जाणीव करून द्या की जेंव्हा ते दुकानातून वस्तू खरेदी करतात तेंव्हा त्यांनी दुकानदाराकडून बिल घेतले पाहिजे आणि त्याच्या वापरा विषयी चर्चा केली पाहिजे. जर तुम्हाला वाटत असेल की तुम्ही विकत घेतलेले साहित्य निर्धारित वजनापेक्षा कमी आहे, तर तुम्ही दुकानदाराला परत वजन करण्यास सांगू शकता. दुकानदाराचे वजन विहित दर्जाचे नसल्याचे तुम्हाला वाटत असेल तर त्याबाबत वजन व मापे विभागाच्या कार्यालयात तक्रार करू शकता. राष्ट्रीय उपभोक्ता व्हाट्सॲप हेल्पलाइन 8800001915 वर मॅसेज करू शकतात.

दूध मोजण्याचे माप

लक्षात ठेवा

1किलोलीटर = 1000 लीटर

1 लीटर =1000 मिलीलीटर

अर्धा लीटर = 500 मिलीलीटर

बेरीज करा.

425 लीटर	512 लीटर
+ 223 लीटर	+ 327 लीटर
_____	_____
_____	_____

वजाबाकी करा.

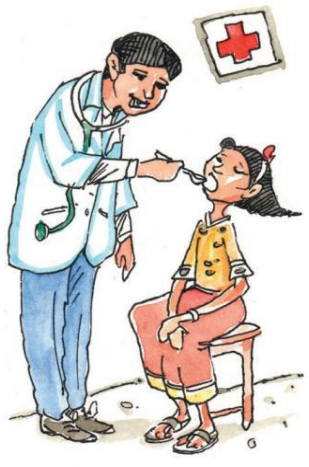
999 लीटर	556 लीटर
- 322 लीटर	- 235 लीटर
_____	_____
_____	_____

- सुमनने पहिल्या दिवशी 132 लीटर आणि दुसऱ्या दिवशी 242 लीटर दूध विकले. तर सुमनने एकूण किती लीटर दूध विकले?

- टाकीत 899 लीटर पाणी होते. 645 लीटर पाणी वापरले. आता टाकीत किती पाणी आहे?

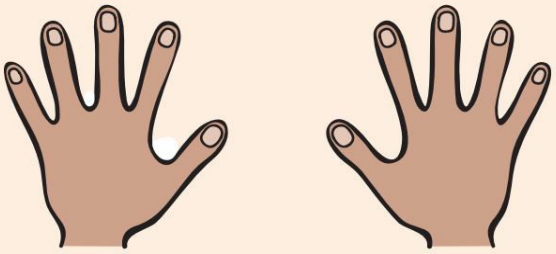
- 1 लीटरच्या बाटलीतून 250 मिली च्या किती बाटल्या भरता येतील?

- रजनीला चार दिवस रोज 5 मिली औषध प्यावे लागते. रजनीला 10 दिवसांसाठी किती औषध लागेल?

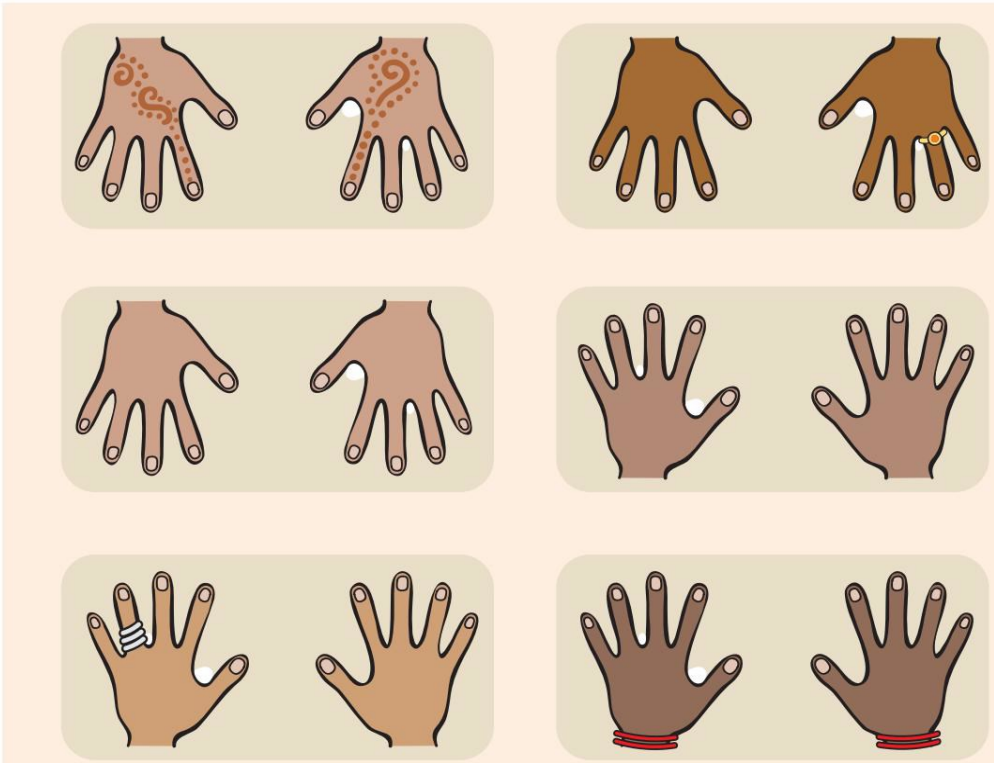

आपापल्या हातांची बोटे मोजू या.

दोन हातांची एकूण बोटे $2 \times 5 = 10$

12 वेळा 5 म्हणजे

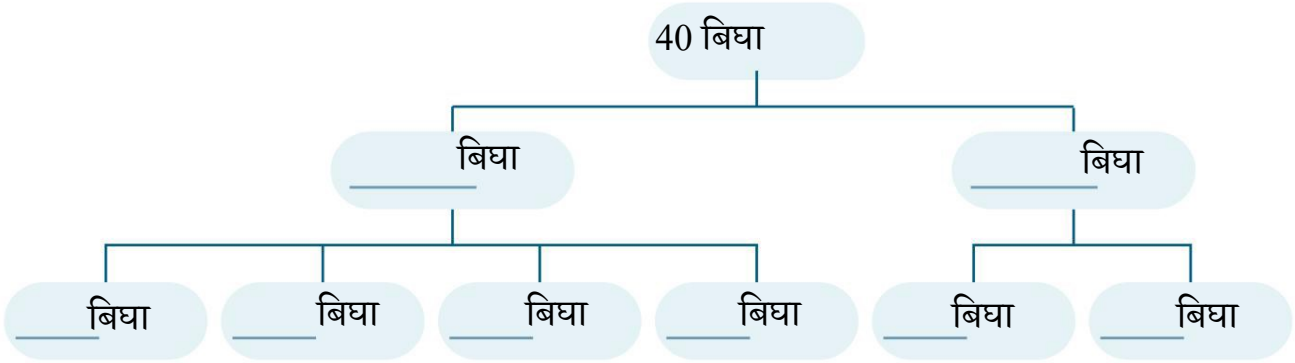
12×5 किंवा $\begin{array}{r} 12 \\ \times\ 5 \\ \hline \\ \hline \end{array}$

गुणाकरा करा

13	11	14
x 6	x 5	x 8
_____	_____	_____
_____	_____	_____

- एका शर्टला एकूण 6 बटणे आहेत, तर अशा 5 शर्टांना किती बटणे असतील?

लीलाकडे 40 बिघे जमीन आहे. लीला यांना सुशील आणि शीला ही दोन मुले आहेत. दोन्ही मुलांमध्ये जमिनीची समान वाटणी झाली. चित्रात पाहू की,पुढील पिढ्यांमध्ये जमिनीचे वाटप कसे

झाले.

2) 40 (

4) 20 (

- 40 ला 2 समान भागांमध्ये वाटा.

  $40 \div 2 =$

- 20 ला 4 समान भागांमध्ये वाटा.

शिक्षक सूचना - जमिनीचे किंवा इतर कोणत्याही साहित्याचे समान वाटप करून विभाजन समजून घेण्यासाठी चर्चा करा.

अभ्यास कार्य

1. दिलेल्या अक्षरांपासून शब्द लिहा.

ड - .....

ज - .....

झ - .....

2. दिलेल्या अक्षरापासून वाक्य पूर्ण करा.

शहर , चष्मा, सिंह, डमरू

1. मी ..... लावून अभ्यास करतो.
2. ..... जंगलात राहतो.
3. ..... चा आवाज डम डम डम
4. जंगलापासून ..... दूर आहे.

3. चित्र पहा आणि तीन वाक्य लिहा.

1. _____
2. _____
3. _____

4. बेरीज करा.

741 ग्रॅम	135 मीटर	425 लिटर
+ 132 ग्रॅम	+ 232 मीटर	+ 223 लिटर

5. वजा करा.

735 ग्रॅम	895 मीटर	556 लिटर
- 123 ग्रॅम	- 242 मीटर	- 235 लिटर

6. रिकाम्या जागा भरा.

क) 3000 मी. = _____ कि.मी.

ख) 7000 ग्रा. = _____ कि.ग्रॅ.

ग) 4 कि.ग्रॅ. = _____ ग्रॅ.

घ) कपड्यांची लांबी = _____ मध्ये मोजली जाते.

7. गुणाकार करा.

13	15	16
X 6	X 6	X 6

8. किसनाने 495 किलोग्रॅम तांदळापैकी 292 किलोग्रॅम तांदूळ विकला. आता किसनाजवळ किती तांदूळ उरला आहे?

संभाषणासाठी

1. चित्रात दिलेली जागा स्वच्छ आहे का ? 2. तुम्हाला असे का वाटते? 3. आपल्या परिसरात स्वच्छतेची काळजी कशी घेतली जाते? 4. स्वच्छतेची काळजी घेणे का महत्त्वाचे आहे? 5.न झाकलेले पदार्थ खाल्ल्याने कोणते दुष्परिणाम होतात? 6. खाण्यापूर्वी हात धुणे का महत्त्वाचे आहे?

रफीक भाई फूल वाले
नमस्कार
चाय वाले
हाथ धोना जरू
SHUBHAM

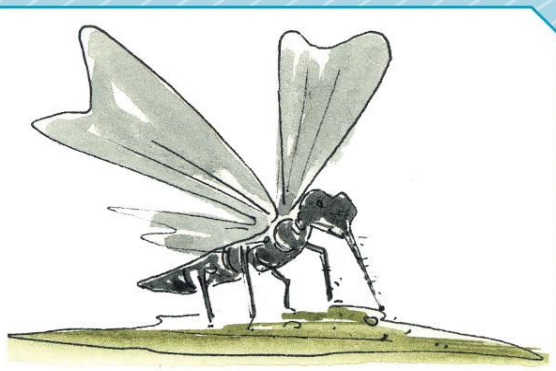
5 खान-पान व आरोग्य

आम्ही शिकू

उ	ऊ	ह	छ	थ	फ	फ़	ठ

- वेळ पहा (तास, मिनिटे, सेकंद)
- वेळेचे एकक परस्पर रूपांतरित करणे.
- डिजिटल अंक ओळखणे आणि लिहिणे.

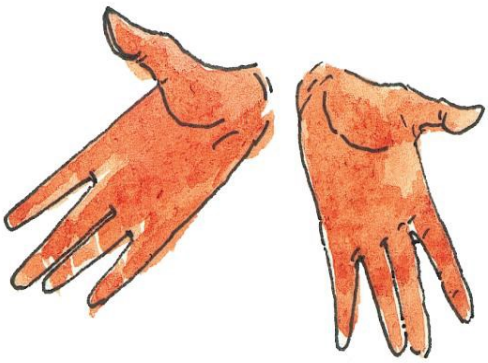
■ **चित्रावरून अंदाज लावून वाचा.**

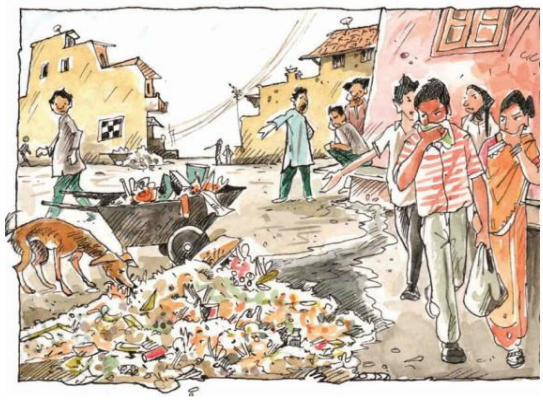
मच्छर

फळ

स्वच्छ हात

कचरा

वाचा आणि लिहा.

उ

ऊ

हे उंबराचे फळ आहे .

ऊस हे नगदी पीक आहे.

उंबर	उठने	ऊस	खाऊ
.....	.....	.....	.....

ह

छ

होळीच्या दिवशी रंगामध्ये रंग मिसळले जातात.

छत्री खूप सुंदर आहे.

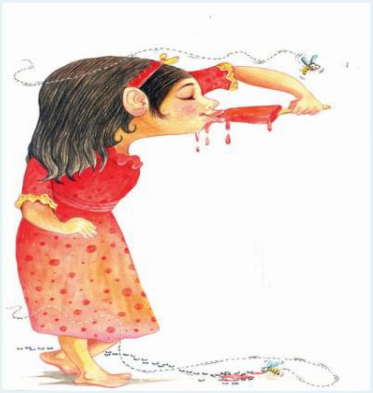
महिना	हात	छत	छान
.....	.....	.....	.....

थ

पक्ष्यांचा थवा आकाशात थुई-थुई नाचतो

फ

फाल्गुनी कुल्फी पटकन खा, ती वितळत आहे.

थंड	पोथी	फुलपाखरू	फूल
.....	.....	.....	.....

ठ

ठरलेल्या ठिकाणी ठरलेली वस्तू ठेवणे.

ठसा	ठळक	कठीण	ठिकाण
.....	.....	.....	.....

- अनेक शब्दांमध्ये जोडाक्षरे असतात. चौकटीत दिलेले शब्द ओळखून योग्य जोडाक्षराचे शब्द लिहा.

गद्य	प्राप्त	भक्त	शुद्ध	स्पष्ट	शिष्य

बुद्ध	द्ध
आप्त	प्त
गोष्ट	ष्ट
फक्त	क्त
पद्य	द्य
मनुष्य	ष्य

- **खाली काही शब्द दिले आहेत. प्रत्येक शब्दात समाविष्ट असलेली अक्षरे ओळखा आणि शब्द योग्य ठिकाणी लिहा.**

छत	फळ	डबा	ठोकर	हात	छान
पाठ	महान	डफ	छाया	थैली	डमरू

छ	**ह**	**थ**	**फ**	**ड**	**ठ**
छत छान छाया					

जोडाक्षर लेखन

ज्या अक्षरात दोन किंवा दोनापेक्षा अधिक व्यंजने एकापठोपाठ येतात व शेवटी स्वर येतो. ते अक्षर '**जोडाक्षर**' होय. कही वर्ण असे असतात की त्यांची उभी रेषा किंवा दंड काढल्याने अर्धे (स्वरेतर) होते, जसे की -

च	च्	-	कच्चा	च्यावच्याव	परिच्छेद
न	न्	-	अन्न	जन्म	अन्वय
प	प्	-	आप्त	प्याला	स्वप्न
म	म्	-	म्यान	म्हैस	म्लान
ल	ल्	-	बाल्य	पाल्य	आल्हाद

- ‘क’ आणि ‘फ’ वर्णांना अर्धे करण्यासाठी त्यांना पुढीलप्रमाणे लिहावे, जसे की -

क	क्	-	क्व	पक्व	पक्वान
फ	फ्	-	फ्य	चाफ्याचे	कॉलिफ्लॉवर

- **काही वर्णांना अर्धे दर्शविण्यासाठी हलन्त चिन्ह (्) लावले जाते ,जसे की -**

ट	ट्	-	घट्ट	चिट्ठी	गट्टी
द	द्	-	रद्दी	जिद्द	बुद्ध
ड	ड्	-	खड्डा	गड्डा	

- **कधी कधी ‘र’ चे रूप बदलते, जसे की -**

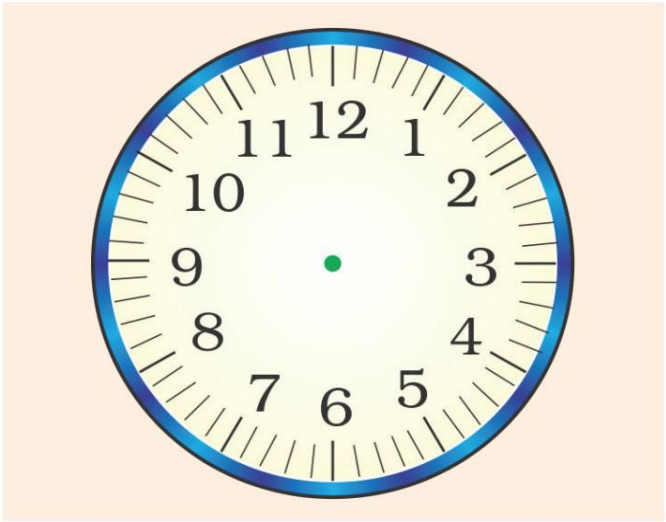
र्य	-	धैर्य	सूर्य	आचार्य
ट्र	-	राष्ट्र	ट्रक	धृतराष्ट्र
क्र	-	वक्र	क्रियापद	आक्रोश

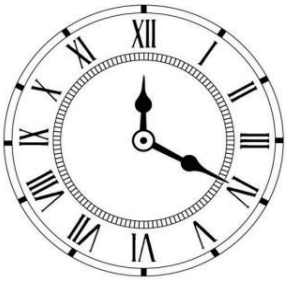
माझे शब्द

शिक्षक सूचना - अध्ययनार्थींना स्वरेतर अक्षरांविषयी समजवा. ‘अर्धे’ लिहिण्याचा काय अर्थ होतो? यावर चर्चा करा. ‘र’ ◌्र ◌ र्◌ , अक्षराचे वेगवेगळी रूपे आहेत, त्यांचा उच्चार वेगवेगळ्या प्रकारे होतो.

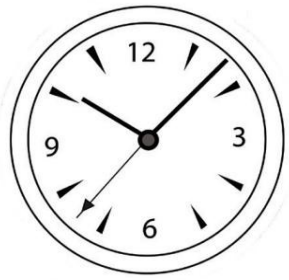
चला घडयाळातून वेळ बघायला शिकू या.

साधारणपणे, घड्याळाच्या डायलवर 12 अंक असतात. संपूर्ण डायलवर 60 लहान रेषा आहेत. प्रत्येक पाचव्या रेषेवर 1 ते 12 या क्रमाने संख्या लिहिलेल्या असतात.

दोन काटयांचे घडयाळ

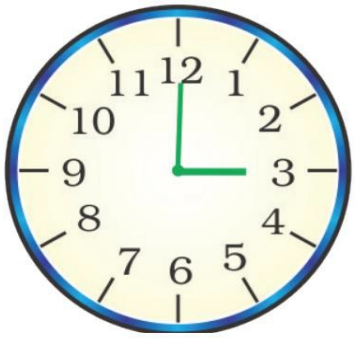
तीन काटयांचे घडयाळ

सर्वांत लहान काटा हा तास काटा आहे ,तो तास सांगतो. तास काटा एका तासात एका अंकावरून दुसऱ्या अंकावर जातो. तो 12 तासात एका अंकावरून दुसऱ्या अंकावर जाण्यासाठी एक तास लावतो. हा 12 तासात संपूर्ण डायलची एक फेरी पूर्ण करतो.

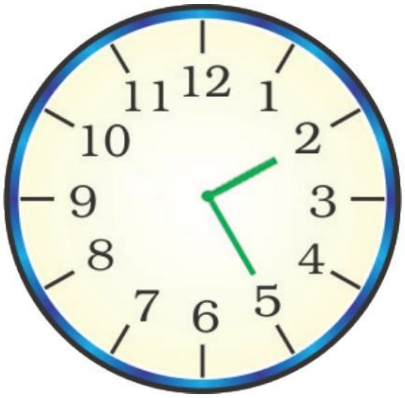
24 तास किंवा एका दिवसात डायलचे किती आवर्तने होतात?

तास काटयापेक्षा मिनिट काटा लांब आहे. तो तासाच्या काटयापेक्षा वेगाने फिरतो. मिनिट काटा पाच मिनिटांत एका अंकावरून दुसऱ्या अंकावर जातो. तो डायलची एक फेरी 60 मिनिटांत पूर्ण करतो.
सर्वांत लांब काटा हा सेकंद काटा आहे. तो मिनिटाच्या काट्यापेक्षा अधिक वेगाने फिरतो, सेकंद सांगतो. तो एका मिनिटात संपूर्ण डायलची एक परिक्रमा करतो.

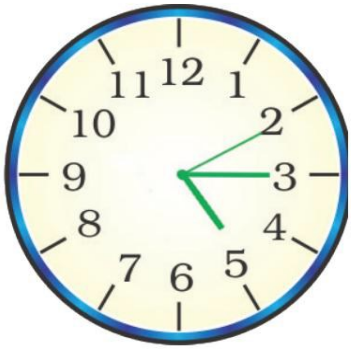
जेव्हा मिनिट काटा 12 वर असेल आणि तास काटा ज्या अंकावर असेल तेवढे वाजले असतील. उदाहरणार्थ, जर तास काटा 3 वर असेल आणि मिनिट काटा 12 वर असेल तर ते तीन वाजले असतील.

या घडयाळात 3 वाजले आहेत.

या घडयाळाची वेळ 2 वाजून 25 मिनिट आहे. 25

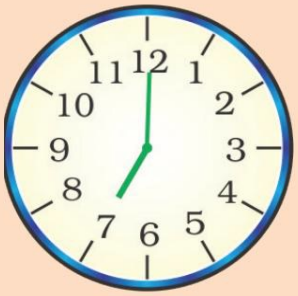
या घडयाळाची वेळ 5 वाजून 15 मिनिट आणि 10 सेकंद आहे.

- **खाली दिलेल्या घड्याळातील वेळ पाहून रिकाम्या जागी वेळ लिहा**

बारा वाजले

12:00

____ वाजले

____ वाजले

____ वाजले

लक्षात ठेवा : 1 तासात 60 मिनिटे असतात.

60 मिनिटे पूर्ण झाले की एक तास होतो तर 3 तासात एकूण किती मिनिटे होतील ?

60 X 3 किंवा

$$\begin{array}{r} 60 \\ \times\ 3 \\ \hline \end{array}$$

डिजिटल घडयाळ

डिजिटल घडयाळात वेळ सरळ अंकात दर्शवली जाते. रेल्वे स्थानकांवर, मोबाईल फोन इ. मध्ये डिजिटल घडयाळ असते. जसे—

दहा वाजून सव्वीस मिनिटे

तेवीस वाजून एकोणचाळीस मिनिटे

डिजिटल अंकांची रचना या प्रमाणे असते - 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9
डिजिटल अंक बँक , रेल्वे स्टेशन, बाजार आणि गणकयंत्र यांमध्ये वापरले जाते.

खाली दर्शविलेल्या घडयाळातील वेळेचे निरीक्षण करून रिकाम्या जागा शब्दांत लिहा -

06:40

_____ वाजून _____ मिनिट

07:45

_____ वाजून _____ मिनिट

12:45

_____ वाजून _____ मिनिट

06:20

_____ वाजून _____ मिनिट

अभ्यास कार्य

1. खाली दिलेल्या अक्षरापासून शब्द लिहा.

थै - .....

फी - .....

छ - .....

2. खाली दिलेल्या शब्दांपासून वाक्य पूर्ण करा.

स्वेटर , पक्षी , अन्न

क) ताटात ..... आहे.

ख) लोकर पासून ..... बनवतात.

ग) ..... फांदीवर बसला आहे .

3. चौकटीत दिलेले शब्द ओळखा आणि योग्य जोडाक्षर असलेले शब्द लिहा.

पुस्तक	गठ्ठा	यत्न	मठ्ठा	प्रयत्न	स्वस्त

पुठ्ठा	ठ्ठ	_____
मस्तक	स्त	_____
रत्न	त्न	_____

4. दिलेल्या शब्दांपासून वाक्य बनवा.

दूध _____

भाजी _____

5. खाली दिलेल्या घडयाळात पाहून रिकाम्या जागी योग्य वेळ लिहा.

क		ख	
या घडयाळात ..... वाजले आहेत.		या घडयाळात ..... वाजले आहेत.	

6. 60 मिनिटे पूर्ण झाले की एक तास होतो तर 3 तासात एकूण किती मिनिटे होतील ?

_____

_____

_____

7. रिकाम्या जागा भरा.

क	10:26 _____वाजून _____मिनिट	ख	07:45 _____वाजून _____मिनिट

8. रिकाम्या जागा भरा.

क) मिनिट काटा एका अंकापासून दुसऱ्या अंकापर्यंत ..... सेकंदात पोहचतो.

ख)24 तासात तास काटा डायलची ..... फेरी पूर्ण करतो.

संभाषणासाठी

1. तुम्ही कधी मतदान केले आहे का? 2. तुम्ही कधी निवडणूक लढवली आहे का? 3. मतदान करणे आणि निवडणुकीसाठी उभे राहणे यात काय फरक आहे? 4. एखाद्याला मतदानाचा अधिकार कोणत्या वयात मिळतो? 5. तुम्हाला मतदान करताना कधी समस्या आली आहे का?

विद्यालय
सर्व शिक्षा अभियान
सब पढ़ें सब बढ़ें
5
आपले मतदान
लोकशाहीची
शान

6 मतदान

आम्ही शिकू

क्ष घ ध ढ

- वेळेच्या मापनाचा उपयोग करणे(12 आणि 24 ताशी घडयाळ)
- दिनदर्शिका, वेळापत्रक आणि रेल्वेच्या तिकिटावर दिलेल्या सूचना वाचणे आणि समजणे.

चित्राचे निरीक्षण करून वाचा

मतदान केंद्र

मतदान

ई.व्ही.एम. मशीन

निवडणूक अधिकारी

■ वाचा आणि लिहा.

घ

ध

घडयाळात किती वाजले?

धबधब्याचे पाणी धब-धब करीत डोंगरावरून खाली येते.

दूध	घर	धनिक	कामधेनू
.....	.....	.....	.....

ढ

आकाशात ढग जमले.

ढाबा	ढेकर	कढई	चढण
.....	.....	.....	.....

क्ष

आजी क्षमाला कहाणी सांगत आहेत.

क्षमा	राक्षस	शिक्षण	शिक्षक
.....	.....	.....	.....

■ काळजीपूर्वक पहा, वाचा आणि आपसात चर्चा करा.

सोडूनी आपली सर्व कामे.
सर्वप्रथम करू मतदान.

माझे शब्द

24 ताशी घडयाळ

एका दिवसात 24 तास असतात. सहसा आपण 12 तासांच्या काट्याच्या घड्याळातून वेळ पाहतो. त्याचा तास काटा दिवसभरात 2 फेऱ्या पूर्ण करतो . एका फेरीला 12 तास लागतात आणि नंतर दुसरी फेरी सुरू होते. अशाप्रकारे, दोन फेऱ्या पूर्ण करण्यासाठी 24 तास लागतात. सकाळच्या वेळेला AM आणि दुपारच्या वेळेला PM असे देखील लिहिले जाते. 24 तासाच्या घडयाळात वेळ 24 तासांत लिहिला जातो. दिवस 12 वाजेनंतर 13 वाजता, 14 वाजेपासून आणि पुढे 24 वाजेपर्यंत पूर्ण होतो.

शिक्षक सूचना – मतदान या विषयावर चर्चा करा. अध्ययनार्थींना प्रश्न विचारून या विषयाशी मिळते जुळते तीन चार शब्द लिहा. हे शब्द त्यांच्या भाषेतील असू शकतात. जसे की– 'मत देणे' यासाठी 'मत पडले' इ.

24- तासांच्या घडयाळात दुपारचे 5 वाजण्यास 17 वाजले (12 मध्ये 5 मिळवून किंवा 12 नंतर 5 तास पुढे जोडून) असे लिहिले जाते.

■ **24 ताशी घड्याळाला 12 ताशी घड्याळात रुपांतरीत करा.**

4 वाजून 15 मिनिटे

_____

_____

_____

वेळापत्रक

महाबोधी एक्स्प्रेसमध्ये बसून बुध्या नवी दिल्ली ते प्रयागराज जंक्शनपर्यंत प्रवास करणार आहे. या रेल्वेच्या वेळापत्रकात वेळ २४ तासांच्या घडयाळानुसार देण्यात आलेली आहे.

12398 महाबोधी एक्सप्रेस वेळापत्रक

अ. क्र.	स्थानकाचे नाव	आगमन वेळ	स्टेशन सुटण्याची वेळ	अंतर (किलोमीटरमध्ये)
1.	नवी दिल्ली		12 : 10	
2.	अलीगड जंक्शन	13 : 51	13 : 53	131
3.	प्रयागराज जंक्शन	20 : 10	20 : 15	635

आता महाबोधी एक्सप्रेसचे वेळापत्रक पाहून उत्तरे दया.

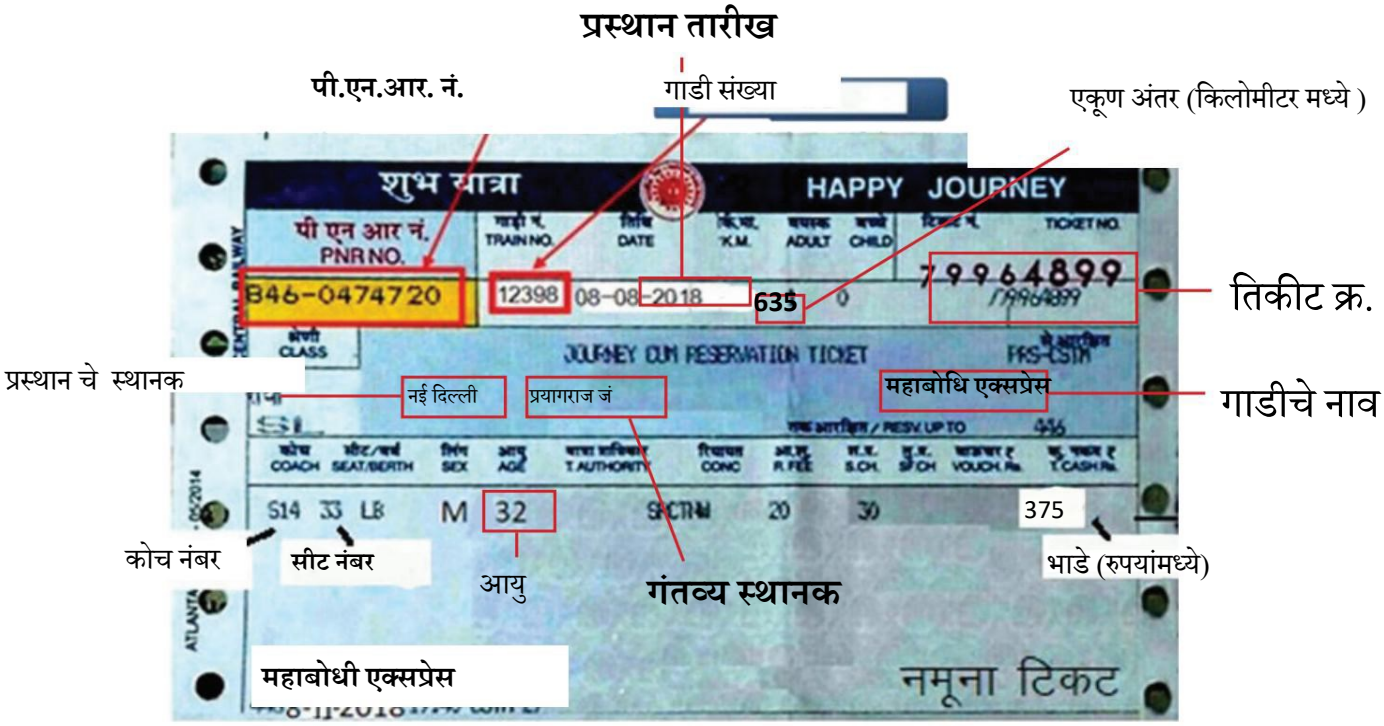
- नवी दिल्ली ते प्रयागराज जंक्शन किती किलोमीटर अंतरावर आहे ?

  .....

- अलिगढ जंक्शन पासून प्रयागराज जंक्शन किती दूर आहे ?

  .....

बुध्याच्या रेल्वे तिकिटाचा नमुना पाहू या.

- बुध्याच्या गाडीचे नाव काय आहे? _____
- गाडी क्रमांक काय आहे ? _____
- कोच क्रमांक काय आहे ? _____
- आसन क्रमांक काय आहे ? _____

शिक्षक सूचना :- अध्ययनार्थींना 24 -तासांच्या घडयाळयात आणि 12 -तासांच्या घडयाळयात वेळ सांगण्यास आणि 24 -तासांच्या घडयाळयात दिलेली वेळ 12 -तासांच्या घडयाळयात रुपांतरित करण्यासाठी प्रोत्साहित करा. रेल्वेचे वेळापत्रक वापरून सराव करण्याची संधी द्या.

कॅलेंडर

एका वर्षात 12 महिने असतात. काही महिने 30 दिवसांचे असतात, तर काही 31 दिवसांचे असतात. फेब्रुवारी महिन्यात 28 किंवा 29 दिवस असतात. वर्षाचा पहिला महिना जानेवारी आणि शेवटचा महिना डिसेंबर असतो.

एका वर्षात 365 दिवस असतात. ज्या वर्षात फेब्रुवारी महिना 29 दिवसांचा असतो त्या वर्षी वर्षाचे 366 दिवस असतात.

2024

जानेवारी

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

फेब्रुवारी

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29		

मार्च

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

एप्रिल

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

मे

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

जून

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

जुलै

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

ऑगस्ट

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

सप्टेंबर

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

ऑक्टोबर

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

नोव्हेंबर

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

डिसेंबर

र	सो	मं	बु	गु	शु	श
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

खाली वर्ष 2024 च्या फेब्रुवारी महिन्याचे कॅलेंडर दिलेले आहे. ते पूर्ण करा -

रविवार	सोमवार	मंगळवार	बुधवार	गुरुवार	शुक्रवार	शनिवार
				1		3
	5		7		9	
			14			17
18				22		
				29		

कॅलेंडर बघा आणि सांगा.

- या महिन्यात किती रविवार आहेत ?
- 17 फेब्रुवारीला कोणता दिवस आहे?
- फेब्रुवारीमध्ये चौथ्या शनिवारी कोणती तारीख येते ?
- 19 फेब्रुवारीला सोमवार आहे का ?

शिक्षक सूचना - अध्यायनार्थींना प्रेरित करा की ते कॅलेंडरच्या मदतीने दिलेल्या तारखांमध्ये दिवसांचा हिशेब करू शकतील.

अभ्यास- कार्य

1. दिलेल्या अक्षरांपासून शब्द लिहा .

घ - .....

क्ष - .....

ढ - .....

ध - .....

2. खाली दिलेल्या योग्य शब्दांसह वाक्य पूर्ण करा.

क) वाचायला _____ **शिका .** (लिहायला/चालायला)

ख) अरे, _____ **जे करतात.** (कष्ट /दया)

ग) मतदानाने _____ **मजबूत आहे .** (लोकशाही /हुकुमशाही)

3. चित्रावरून तीन वाक्य लिहा.

1. _____
2. _____
3. _____

4. रिकाम्या जागा भरा .

क) एका दिवसात _____ तास असतात .

ख) तासाचा काटा पूर्ण दिवसभरात पूर्ण घड्याळाची _____ फेरी करतो.

5. 24 ताशी घडयाळात दाखवलेली वेळ 12 ताशी घडयाळात रूपांतरीत करा .

क) 16:15 _____ वाजून _____- मिनिटे

ख) 13:10 _____ वाजून _____- मिनिटे

6. बुध्याच्या रेल्वेगाडीच्या तिकिटाचा नमुना पाहून रिकाम्या जागा भरा .

क) गाडी क्रमांक काय आहे ? _____

ख) आसन क्रमांक काय आहे ? _____

7. रिकाम्या जागा भरा -

क) एका वर्षात _____ महिने असतात ?

ख) एका वर्षात _____ दिवस असतात ?

7 कायद्याची माहिती

आम्ही शिकू

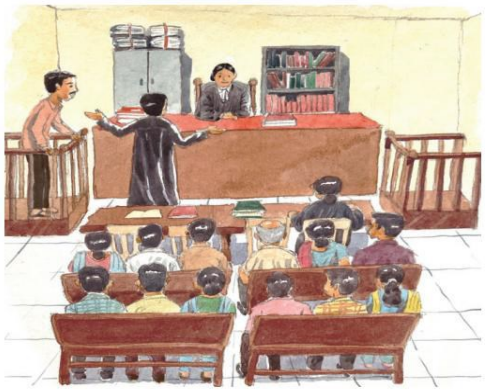
त्र श्र ण ऋ ज्ञ

- बँक संबंधित अर्ज वाचने, समजून घेणे आणि भरणे (चेक, डिपॉजिट स्लिप, रोख पैसे काढणे.
- कायदेशीर शब्दावली समजून घेणे व वाचने
- सायबर सुरक्षा शिकणे.

♦ **चित्रांच्या अंदाजावरून वाचा.**

पोलीस चौकी

न्यायालय

कायदा

वकील

वाचा आणि लिहा.

त्र

चित्रा आपल्या आजीला पत्र लिहीत आहे.

श्र

श्री आणि श्रीमती लग्नाला आमंत्रित आहेत.

त्रिकोण	त्रुटी	आश्रम	श्रावण
.....	.....	.....	.....

ण

नेता भाषण देत आहे.

ऋ

ट्रक खरेदी करण्यासाठी मी बँक मधून ऋण घेतले.

त्रिकोण	पौर्णिमा	ऋषी	कृषक
.....	.....	.....	.....

ज्ञ

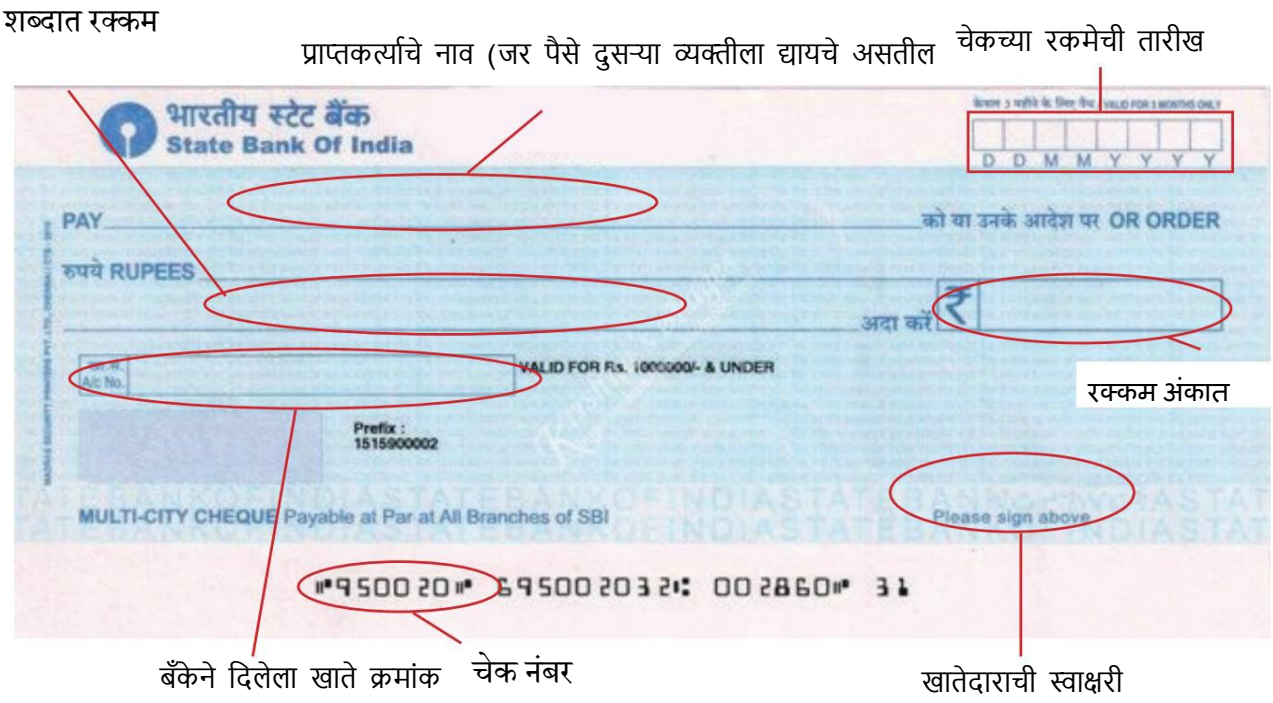

ज्ञानी	ज्ञान	अज्ञात	अज्ञान
.....	.....	.....	.....

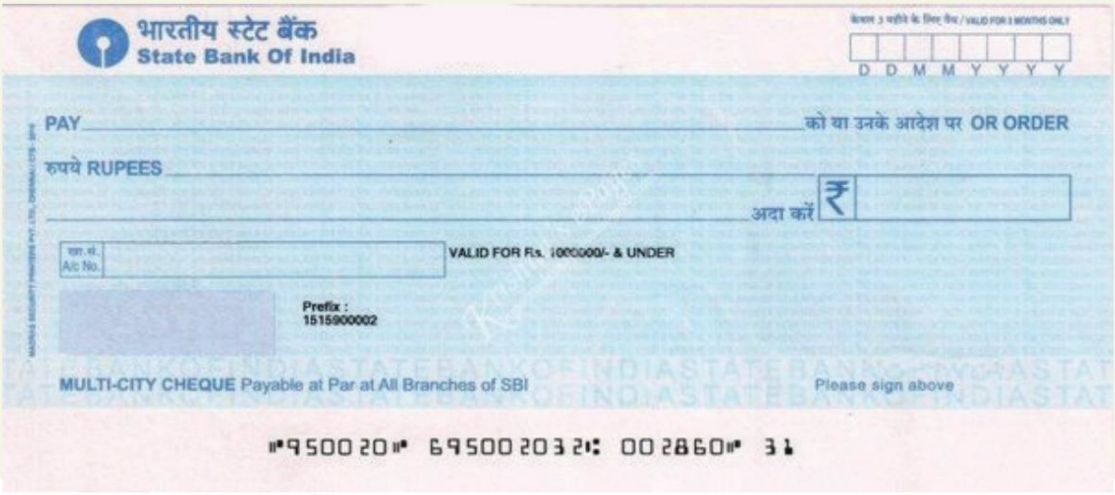
माझे शब्द

शिक्षक सूचना : 'कायदेशीर माहिती' या विषयावर चर्चा करा. अध्ययनार्थींना या विषयाशी संबंधित 3-4 शब्द लिहायला सांगा. हे शब्द त्यांच्या स्वतःच्या भाषेतीलही असू शकतात, जसे की 'कायदेशीर भांडण ऐवजी' 'कायदेशीर उपाद' इ.

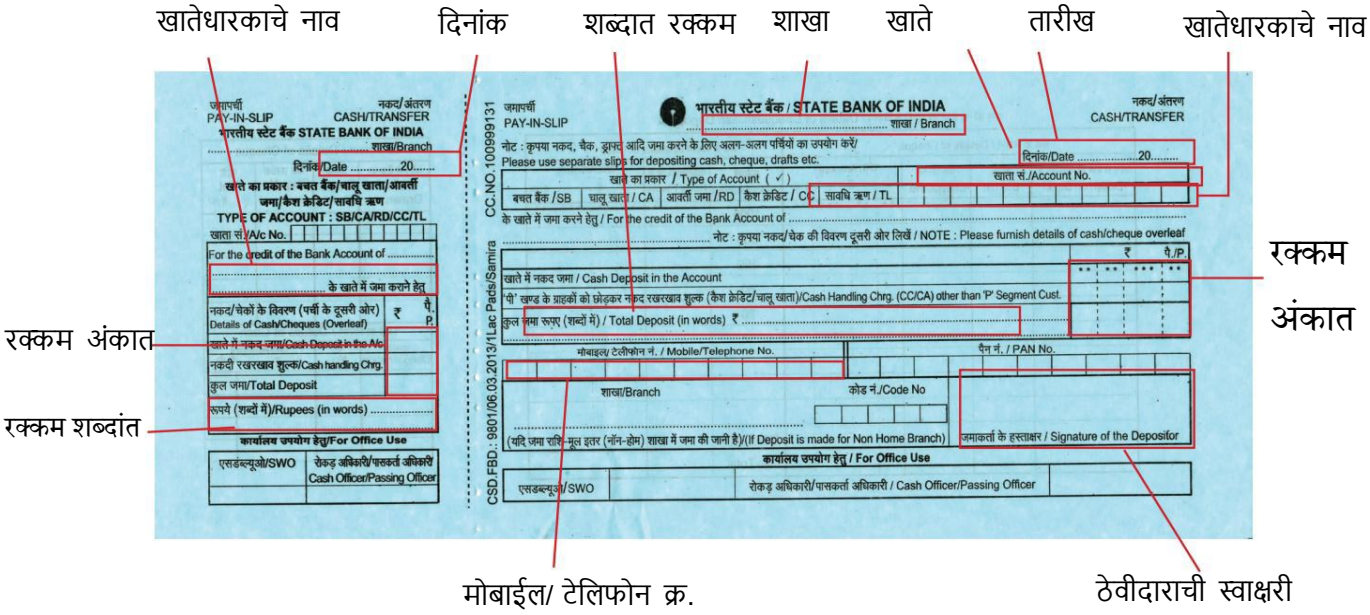
- **चेकचा वापर बँक खात्यातून पैसे काढण्यासाठी किंवा दुसऱ्याला पैसे देण्यासाठी केला जाऊ शकतो. चित्र पाहून चेक भरण्याचा सराव करा-**

- **रवीला ₹ 7300/- चा चेक रुबिनाला द्यायाचा आहे. रवीला चेक भरण्यास मदत करा.**

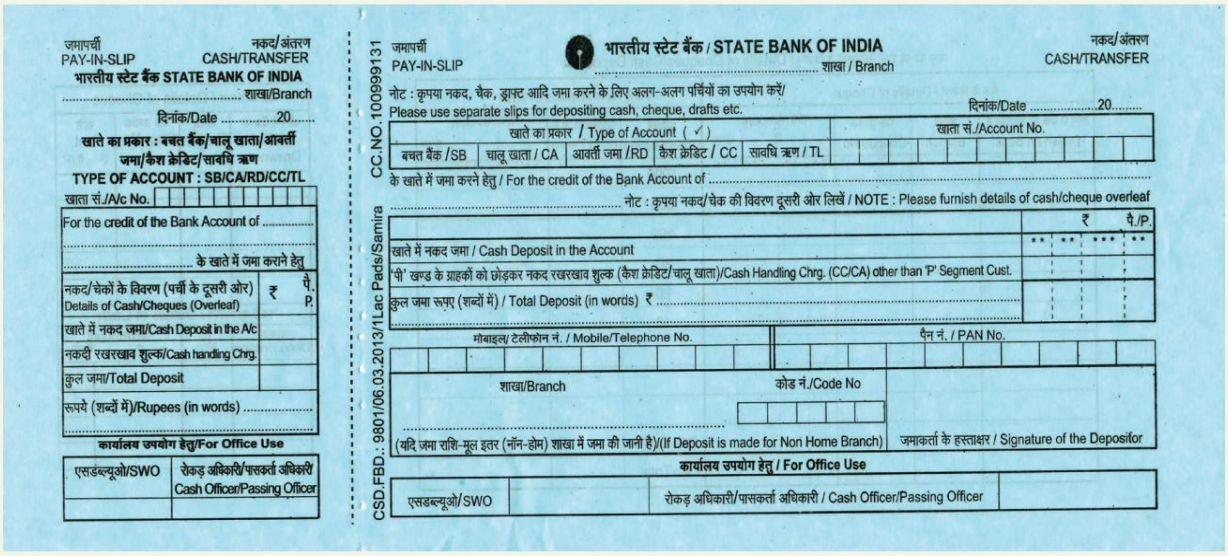

- **बँक खात्यात पैसे जमा करण्यासाठी डिपॉझिट स्लिप/पर्ची भरावी लागते. चित्र पाहून डिपॉझिट स्लिप/ पर्ची समजून घ्या-**

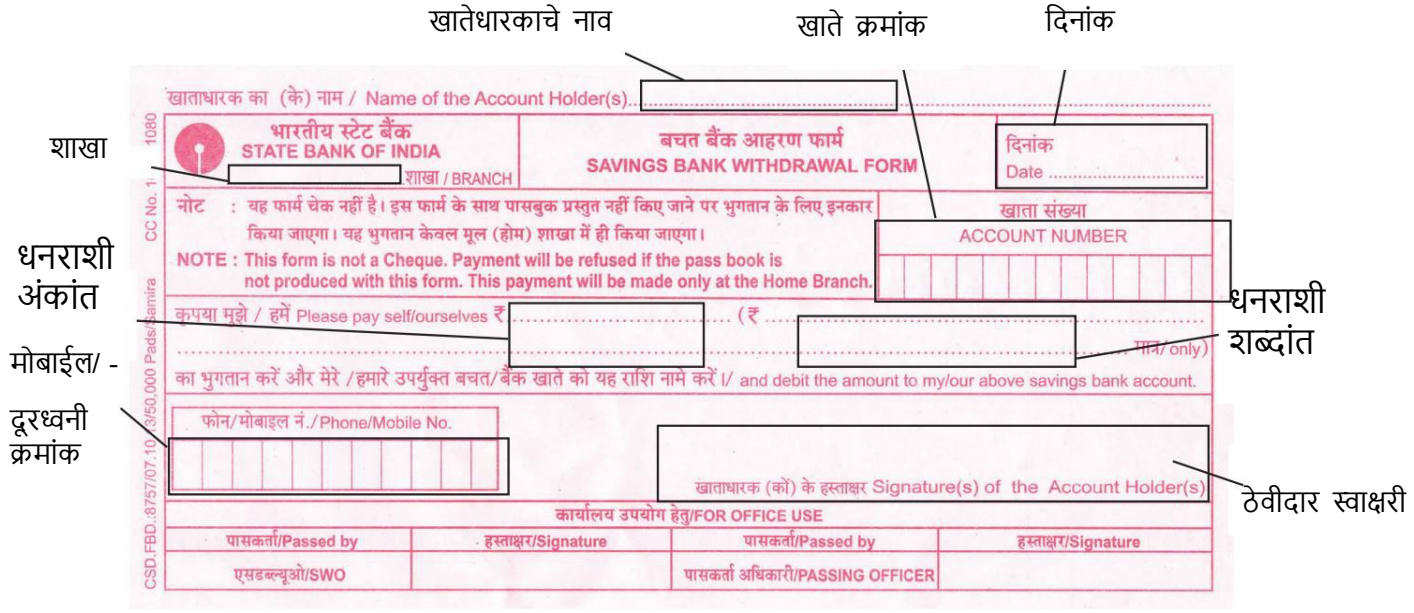
- **जॉनला बँकेत ₹ 1700/- जमा करायचे आहेत. जॉनला ठेव स्लिप भरण्यास मदत करा.**

पैसे जमा करण्याची स्लिप/पर्ची

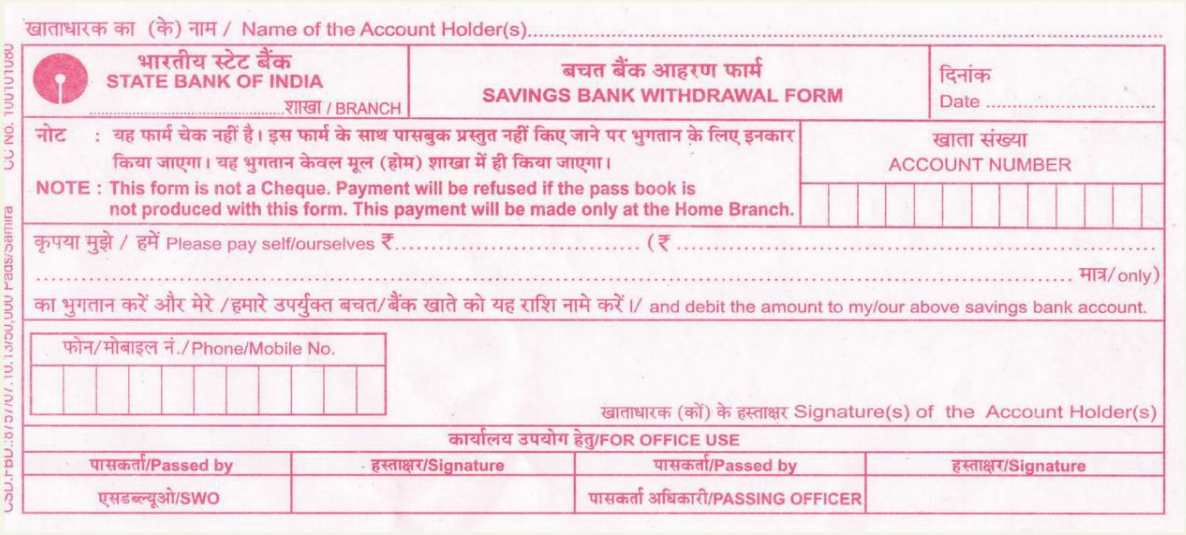
- ज्याप्रमाणे बँक खात्यात पैसे जमा करण्यासाठी स्लिप/पर्ची भरावी लागते, त्याचप्रमाणे बँक खात्यातून पैसे काढण्यासाठी स्लिप/ पर्ची भरावी लागते. चित्र पाहून स्लिप/ पर्ची समजून घ्या-

पैसे काढण्याची स्लिप/ पर्ची

- राजूला बँकेतून ₹ 2000 काढायचे आहेत. पैसे काढण्याची स्लिप भरण्यासाठी राजूला मदत करा-

पैसे काढण्याची स्लिप

अभ्यास कार्य

1. दिलेल्या अक्षरापासून शब्द लिहा.

त्र- .....

श्र- .....

ऋ- .....

ज्ञ- .....

2. दिलेल्या शब्दापासून वाक्य तयार करा.

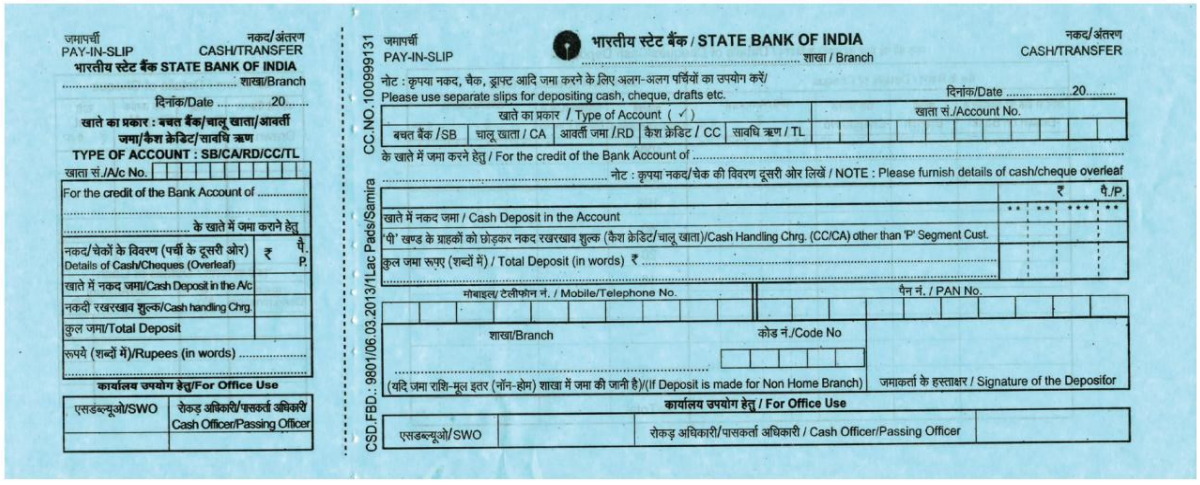
आज्ञा _____

पौर्णि _____

चित्र _____

श्रीमती _____

3. पर्ची पाहून तीन वाक्ये लिहा.

जमापर्ची PAY-IN-SLIP नकद/अंतरण CASH/TRANSFER
भारतीय स्टेट बैंक STATE BANK OF INDIA
..... शाखा/Branch
दिनांक/Date .....20.....
खाते का प्रकार : बचत बैंक/चालू खाता/आवर्ती जमा/कैश क्रेडिट/सावधि ऋण
TYPE OF ACCOUNT : SB/CA/RD/CC/TL
खाता सं./A/c No.
For the credit of the Bank Account of .....
..... के खाते में जमा कराने हेतु
नकद/चेकों के विवरण (पर्ची के दूसरी ओर) Details of Cash/Cheques (Overleaf) ₹ पै. P.
खाते में नकद जमा/Cash Deposit in the A/c
नकदी रखरखाव शुल्क/Cash handling Chrg.
कुल जमा/Total Deposit
रुपये (शब्दों में)/Rupees (in words) .....
कार्यालय उपयोग हेतु/For Office Use
एसडब्ल्यूओ/SWO | रोकड़ अधिकारी/पासकर्ता अधिकारी Cash Officer/Passing Officer

CC.NO.100999131 CSD.FBD.: 9801/06.03.2013/1Lac Pads/Samira

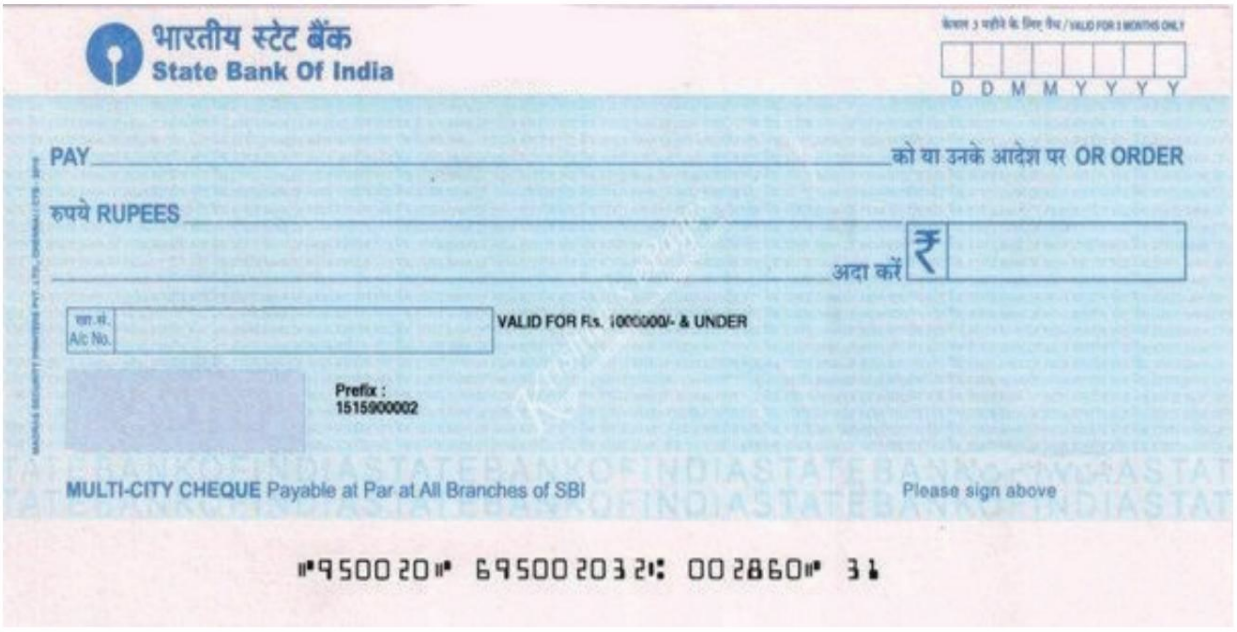
जमापर्ची PAY-IN-SLIP भारतीय स्टेट बैंक / STATE BANK OF INDIA ..... शाखा / Branch नकद/अंतरण CASH/TRANSFER
नोट : कृपया नकद, चैक, ड्राफ्ट आदि जमा करने के लिए अलग-अलग पर्चियों का उपयोग करें/ Please use separate slips for depositing cash, cheque, drafts etc.
दिनांक/Date .....20.....
खाते का प्रकार / Type of Account (✓) | बचत बैंक /SB | चालू खाता / CA | आवर्ती जमा /RD | कैश क्रेडिट / CC | सावधि ऋण / TL | खाता सं./Account No.
के खाते में जमा करने हेतु / For the credit of the Bank Account of .....
..... नोट : कृपया नकद/चेक की विवरण दूसरी ओर लिखें / NOTE : Please furnish details of cash/cheque overleaf
₹ पै./P.
खाते में नकद जमा / Cash Deposit in the Account
'पी' खण्ड के ग्राहकों को छोड़कर नकद रखरखाव शुल्क (कैश क्रेडिट/चालू खाता)/Cash Handling Chrg. (CC/CA) other than 'P' Segment Cust.
कुल जमा रूपए (शब्दों में) / Total Deposit (in words) ₹ .....
मोबाइल/ टेलीफोन नं. / Mobile/Telephone No. | पैन नं. / PAN No.
शाखा/Branch | कोड नं./Code No
(यदि जमा राशि-मूल इतर (नॉन-होम) शाखा में जमा की जानी है)/(If Deposit is made for Non Home Branch) | जमाकर्ता के हस्ताक्षर / Signature of the Depositor
कार्यालय उपयोग हेतु / For Office Use
एसडब्ल्यूओ/SWO | रोकड़ अधिकारी/पासकर्ता अधिकारी / Cash Officer/Passing Officer

1._____

2._____

3._____

4. तुम्हाला 7300 रु.चा धनादेश रवीला द्यायचा आहे.रवीसाठी धनादेश भरून तयार करा-

भारतीय स्टेट बैंक
State Bank Of India

D D M M Y Y Y Y

PAY _____ को या उनके आदेश पर OR ORDER

रुपये RUPEES _____

अदा करें ₹

A/c No.

VALID FOR Rs. 1000000/- & UNDER

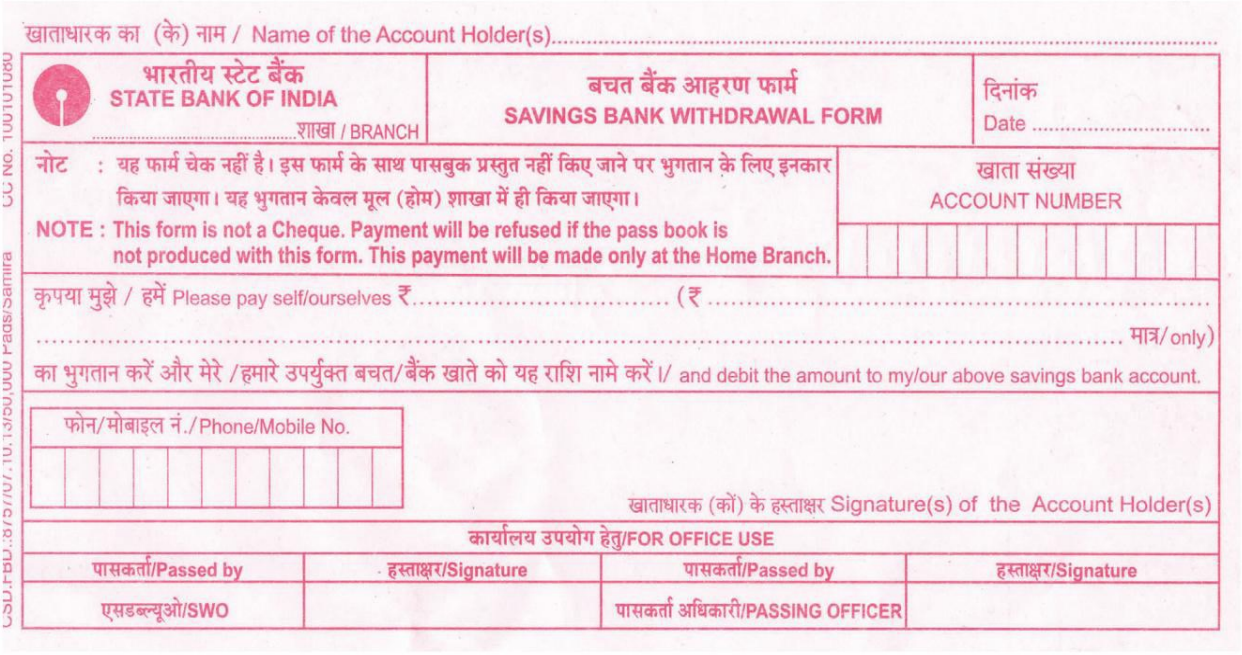
Prefix :
1515900002

MULTI-CITY CHEQUE Payable at Par at All Branches of SBI

Please sign above

⑈950020⑈ 695002032⑆ 002860⑈ 31

5. तुम्हाला बँकमधून 2000 रु. काढायाचे आहे. पैसे काढण्याची पर्ची भरून तयार करा-

खाताधारक का (के) नाम / Name of the Account Holder(s).....

भारतीय स्टेट बैंक
STATE BANK OF INDIA
.....शाखा / BRANCH

बचत बैंक आहरण फार्म
SAVINGS BANK WITHDRAWAL FORM

दिनांक
Date .....

नोट : यह फार्म चेक नहीं है। इस फार्म के साथ पासबुक प्रस्तुत नहीं किए जाने पर भुगतान के लिए इनकार किया जाएगा। यह भुगतान केवल मूल (होम) शाखा में ही किया जाएगा।

NOTE : This form is not a Cheque. Payment will be refused if the pass book is not produced with this form. This payment will be made only at the Home Branch.

खाता संख्या
ACCOUNT NUMBER

कृपया मुझे / हमें Please pay self/ourselves ₹..... (₹ .....
..... मात्र/only)

का भुगतान करें और मेरे /हमारे उपर्युक्त बचत/बैंक खाते को यह राशि नामे करें।/ and debit the amount to my/our above savings bank account.

फोन/मोबाइल नं./Phone/Mobile No.

खाताधारक (कों) के हस्ताक्षर Signature(s) of the Account Holder(s)

कार्यालय उपयोग हेतु/FOR OFFICE USE

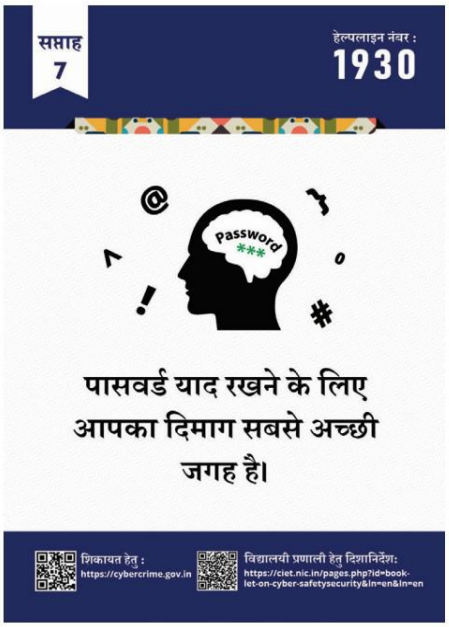
पासकर्ता/Passed by	हस्ताक्षर/Signature	पासकर्ता/Passed by	हस्ताक्षर/Signature
एसडब्ल्यूओ/SWO		पासकर्ता अधिकारी/PASSING OFFICER	

सायबर सुरक्षा संबधित माहिती

शिक्षक सूचना - दिलेल्या चित्रांद्वारे अध्ययनार्थींना सायबर सुरक्षेबद्दल जागरूक करा. अध्ययनार्थींसोबत 'नेटिकेट' (इंटरनेट शिष्टाचार) वर्तनावर चर्चा करा. या विषयावरील अधिक माहितीसाठी, तुम्ही दिलेल्या लिंकचा वापर करू शकता https://ciet.nic.in/flipbook/200-COPY-Cyber-Safety-Pocket-Book-HINDI-W-3-5inch - X-H- 5inch/index.html#page=1

शिक्षण विभाग

केंद्रशासित प्रदेश दादरा आणि नगर हवेली आणि दमण आणि दिव

